

Veiligheid Effect Rapportage

Scholengebied Leerpark, Land van Valk Dordrecht

Ontwikkeling en toetsing van drie scenario's
voor integraal veilig ontwerpen.

- eindrapportage -

Amsterdam, 15 oktober 1998

Essy van Dijk
Harm Jan Korthals Altes
Julia Mölck
Tobias Woldendorp

Inhoudsopgave

1	Inleiding en onderzoeksopzet	4
1.1	Inleiding	4
1.2	Werkwijze	4
1.3	Afbakening studiegebied en plangebied	5
1.4	Leeswijzer	6
1.5	Visualisering analyse en scenario's	6
2	Analyse veiligheidsituatie	7
2.1	Analyse van statistisch materiaal	7
2.2	Criminaliteit in het Leerpark	7
2.3	Criminaliteit in het Leerpark vergeleken met Dordrecht	11
3	Analyse onveiligheidsbeleving en gebruikstructuur	14
3.1	Inleiding	14
3.2	Overlast	14
3.2.1	Overlast door scholieren	14
3.2.2	Structurele overlast	16
3.2.3	Drugshandel en -gebruik	17
3.2.4	Verkeersoverlast	17
3.3	Criminaliteit	18
3.3.1	Fietsendiefstal en -vandalisme	19
3.3.2	Gewelddelicten	19
3.3.3	Autodiefstal, -vandalisme en diefstal uit de auto	19
3.3.4	Inbraak	20
3.4	Onveiligheidsgevoelens	20
3.5	Herinrichting	21
4	Uitgangspunten scenario's	22
4.1	Gebruiksstructuur en hinderstructuur	22
4.1.1	Confrontatie analyseresultaten met gebruiksstructuur	22
4.1.2	Conclusies bedoeld en onbedoeld gebruik	24
4.2	Relevante criteria voor effectenvoorspelling	24
4.3	Uitgangspunten scenario's	25
4.3.1	Overlast	25
4.3.2	Verkeer	26
4.3.3	Criminaliteit	27
4.3.4	Onveiligheidsgevoelens	27
5	Scenario's en hun veiligheidseffecten	28
5.1	Inleiding	28
5.2	Status quo (nulvariant) plus	28
5.2.1	Concept	28
5.2.2	Uitwerking	28
5.3	Boven-lokaal	30
5.3.1	Concept	30
5.3.2	Uitwerking	30
5.4	Triopolis	32
5.4.1	Concept	32
5.4.2	Uitwerking	32
5.5.1	Toetsing scenario's aan de hand van de acht criteria	33

6	Aanbevelingen voor het bestuur	35
6.1	Vooraf	35
6.2	Afweging scenario's	35
6.3	Aanbevelingen	36
6.4	Vervolgstappen	36

Bijlagen

1	Bevolkingssamenstelling Land van Valk, Staart en Binnenstad	37
2	Lijst geïnterviewden	38
3	Verslagen van de interviews veiligheidsbeleving en gebruiksstructuur	39
4	Herinrichtingswensen van bewoners en gebruikers van het Leerpark	51
5	Veiligheidsbeeld aan de hand van observaties	54
6	Literatuuropgave	58

1 Inleiding en onderzoeksopzet

1.1 Inleiding

De Veiligheid Effect Rapportage hiernavolgend verder opgevoerd als VER is een instrument met de doelstelling veiligheid die plek in de besluitvorming over ruimtelijke herstructureringsplannen en de aanpak van beheer te geven die het verdient. De VER verschaft bestuurders een rapportage, die het mogelijk maakt om een goed beeld te verkrijgen van de veiligheidsrisico's die aan een voor besluitvorming voorliggend plan kleven, zodat er door het bestuur een bewuste afweging kan worden gemaakt.

Hoewel een VER een vaste procedure kent, beginnend met de opstelling van een startnotitie, is er in overleg besloten, bij deze VER de bestuurlijke goedkeuring in eerste instantie te zoeken bij de *projectgroep Leerpark*. Deze keuze werd ingegeven door het feit dat de VER eerder opgesteld wordt dan het Masterplan. De VER heeft hiermee een anticiperend karakter. In die zin is de startnotitie als werkdocument dan ook ingebracht in de projectgroep Leerpark teneinde de draagkracht bij dit echelon te vergroten. Besloten is de VER in het najaar te presenteren in de commissies Openbare Orde en Veiligheid en mogelijk Volkshuisvesting. Uiteindelijk moet het college van B & W beslissen welk scenario meegenomen dient te worden door het stedenbouwkundig bureau dat het Masterplan Leerpark gaat maken.

De VER is zoals dat ook bij de MER gebruikelijk is, gekoppeld aan het 'meest cruciale besluit' dat uitvoering van het plan in hoofdzaak mogelijk maakt. In dit geval is dat het vigerend bestemmingsplan omdat er nog geen '*Masterplan Leerpark*' is.

De opdracht tot de uitvoering van de VER voor het Leerpark is verstrekt aan Van Dijk, Van Soomer en Partners BV te Amsterdam. Dit bureau is ook de opsteller van de startnotitie d.d. 23 april 1998.

Er is gebruik gemaakt van materiaal dat verstrekt is in de voorfase van het traject alsmede van informatie die werd verkregen via de regulier terugkerende vergaderingen van de Taakgroep VER voor het Leerpark. In deze taakgroep hadden zitting mevrouw S. Laaper Coördinator Wijkbeheer Reeland, de heer P. Bekkers, projectleider Leerpark vanuit de gemeente Dordrecht, de heer J. Van Wageningen, stedenbouwkundige van de gemeente en de heer R. van der Horst van de Politie Zuid Holland Zuid (afgewisseld door de heer S.J. de Hoop, wijkagent Leerpark/Land van Valk) alsmede de heer A.H. Bron van de Bewonersgroep Leerpark.

1.2 Werkwijze

Bij het verlenen van de opdracht is gekozen om de Veiligheid Effect rapportage te begeleiden vanuit een *taakgroep VER*. In deze taakgroep participeren betrokken ambtenaren van de gemeente, te weten de projectleider Beheer vanuit de sector Ruimtelijk Beheer, de wijkcoördinator Reeland, waaronder het Land van Valk en het Leerpark valt en de gemeentelijke stedenbouwkundige, die vanuit de ontwerpende discipline de planvorming begeleidt. In de taakgroep participeerden de scholen niet, die zaten in de projectgroep. De projectleider Leerpark informeerde de projectgroep over de bevindingen van de taakgroep.

Daarnaast nemen deel een afgevaardigde van de bewonersgroep Leerpark en de wijkagent van politie (deze wordt afgewisseld met een

bouwplanadviseur van politie).

In totaal is er een zestal bijeenkomsten van de taakgroep geweest in de periode april tot september 1998. Op deze bijeenkomst hebben medewerkers van Van Dijk, Van Soomeren en Partners steeds de tussentijdse resultaten getoond. Hierop werd gereflecteerd door de leden van de taakgroep. Concreet kwam dit neer op de volgende bijdragen:

- presentatie criminaliteitsgegevens door criminologe Essy van Dijk;
- presentatie scenario's door projectleider Sociaal Veilig Ontwerpen Tobias Woldendorp;
- presentatie resultaten interviews scholen/derden/bewoners door adviseur Julia Mölck;
- presentatie stand van zaken aan de projectgroep door Tobias Woldendorp;
- presentatie gebruiksstructuur/hinderstructuur en herijking scenario's door Tobias Woldendorp;
- bespreking concept-rapportage door Essy van Dijk en Tobias Woldendorp.

1.3 Afbakening studiegebied en plangebied

Het onderzoeksgebied wordt aan de westkant begrensd door de spoorlijn Lage Zwaluwe Dordrecht. Verder de Dubbeldamse weg tot aan de afslag naar de Twintighoevenweg alwaar de grens langs het woonwagencentrum naar de Randweg N3 loopt. Het kamp valt net buiten het plangebied, omdat hier geen plannen voor te verwachten zijn, maar is wel in het studiegebied opgenomen. Verder pakt de grens de afslag van de rondweg de Laan der Verenigde Naties op tot de spoorbaan.

Het *plangebied* wordt gevormd door het gebied waar directe functionele veranderingen aan de orde zijn. Deze veranderingen, waarbij te denken valt aan het verschuiven van verschillende scholen, brengen gevolgen voor het beheer met zich mee. Naast het veranderen van functies zijn er ook ruimtelijke herstructureringen aan de orde. Het gaat hier dan om zowel bouwplannen/verbouwingsplannen als plannen voor openbare werken (verkeersontsluiting en herinrichting openbare ruimte).

Het *studiegebied* is breder dan het Land van Valk. De begrenzing wordt hier ook gevormd door de spoorbaan maar neemt dan naar het omschreven plangebied een gedeelte van de Willemstraat in Nieuw Krispijn mee (winkels waar scholieren naar toe uitzwermen). Ook het deel van het land van Valk ten noorden van de Dubbeldamse weg waar vaak scholieren naar toe uitzwermen wordt meegenomen: het studiegebied loopt via Tieselenstraat het Eemsteynplein, de Kromme Dijk naar de Twintighoevenweg. Van daaruit is de begrenzing minder nauwkeurig en loopt over de sportvelden (Riederhof) voorbij het woonwagencentrum naar de wijk Dubbeldam om via Dordtwijk ten zuiden achter het landgoed met de zelfde naam langs, ter hoogte van het Merwedeziekenhuis op de Overkampweg uit te komen. De grens loopt verder over de Oudendijk naar het Oostelijk fietspad Randweg naar de Laan der Verenigde naties om daar weer samen te vallen met de grens van het plangebied. Het is van belang dat de veiligheidseffecten in het gebied met recreatieve in- en outdoor functies mee te nemen. Zo ook het Overkamppark en de tunnel en het viaduct onder de N3. Zie ook kaart 1.

De omvang van de criminaliteit en onveiligheid wordt in het plangebied in kaart gebracht. Deze wordt tevens vergeleken met een zogenaamd *referentiegebied*. Alleen zo krijgen de gepresenteerde cijfers immers betekenis. Als referentiegebied is gekozen voor twee wijken in Dordrecht, namelijk de Binnenstad en Staart. Voor de vergelijking met Staart is gekozen omdat dit

gebied wat betreft ruimtelijke inrichting vergelijkbaar is met het plan- en studiegebied. Voor de Binnenstad is juist gekozen omdat deze een afwijken-de ruimtelijke inrichting heeft met een mix van functies waarvoor ook in een bepaald scenario bij het Leerpark gekozen zou kunnen worden.

1.4 Leeswijzer

Hoofdstuk 2 en 3 bevatten een uitvoerige analyse van criminaliteit en onveiligheidsbeleving.

In hoofdstuk 4 worden de uitgangspunten van de planscenario's opgesteld en in hoofdstuk 5 uiteengezet en getoetst.

In hoofdstuk 6 tenslotte worden aanbevelingen aan het bestuur gedaan.

1.5 Visualisatie analyse en scenario's

Achterin het rapport (zie de corner-pocket in de achteromslag) zijn kaarten opgenomen, die de onderzoeksresultaten en de scenario's visualiseren. De kaart van het plangebied/ studiegebied is voorzien van straatnamen en de namen van de scholen in hun huidige verschijningsvorm. Het vertrekpunt is de situatie in april 1998.

2 Analyse veiligheidssituatie

2.1 Analyse van statistisch materiaal

Een belangrijk onderdeel van de Veiligheid-Effect-Rapportage (VER) is de analyse van statistisch materiaal over de criminaliteit en onveiligheid in het plangebied. Doel van deze analyse is om:

- de omvang van de criminaliteit in het Leerpark Dordrecht in kaart te brengen;
- de trends (dalen/stijgen) in de criminaliteitscijfers in het Leerpark Dordrecht te traceren;
- een vergelijking te maken tussen de omvang van de criminaliteit in het Leerpark Dordrecht en in de gehele wijk Reeland. Wanneer dit zinvol is wordt ook een vergelijking met de gehele stad Dordrecht gemaakt.
- de onveiligheidsbeleving en overlast in het Leerpark Dordrecht in beeld te brengen.

In deze paragraaf worden de resultaten van deze analyse gepresenteerd. In het eerste gedeelte wordt de omvang van de criminaliteit in het Leerpark (plangebied) beschreven. In het tweede gedeelte volgt een vergelijking van de criminaliteit in het 'Land van Valk', waarin het Leerpark is gesitueerd, met andere wijken van Dordrecht.

2.2 Criminaliteit in het Leerpark

De politie registreert alle meldingen en aangiftes van incidenten in het zogenaamde BPS-systeem. Voor de onderhavige studie heeft de politie van Dordrecht voor de jaren 1994 t/m 1997 de incidenten in het Leerpark Dordrecht¹ uit het systeem geabstraheerd. Zij vormen de basis voor de in deze paragraaf gepresenteerde analyse van de omvang en de trends in de criminaliteit in het Leerpark Dordrecht.

De geregistreerde incidenten in het BPS zijn voor dit onderzoek ingedeeld in de volgende negen delictcategorieën:

- alarm-meldingen;
- verkeersongevallen;
- fietscriminaliteit;
- autocriminaliteit;
- vandalisme/vernieling;
- winkeldiefstal;
- inbraak in woning/bedrijf;
- inbraak in school;
- geweldscriminaliteit.

Deze delictcategorieën zijn samengesteld uit de volgende specifieke delicten.

- Bij alarm gaat het om meldingen waarbij sprake is van het 'afgaan' van een alarm.
- Bij verkeersongevallen gaat het om verkeersongevallen met materiële schade en/of letsel. Ook verkeersongelukken die onder invloed van alcohol zijn gebeurd, vallen in deze categorie.

Noot 1 Het Leerpark Dordrecht omvat de volgende straten: Romboutslaan, Maria Montessorilaan, prof Waterinklaan, Romboutsplantsoen, prof Gunningplein, Jan Ligthartlaan, Dubbeldamseweg Zuid, prof Kohnstammilaan, K. Boekelaan.

- Bij fietscriminaliteit gaat het steeds om aangiften van diefstal van fiets dan wel bromfiets/snorfiets.
- Bij autocriminaliteit gaat het om inbraak in auto en diefstal van de gehele auto.
- Bij vernieling gaat het om vernieling van auto, vernieling van openbaar vervoer en vandalisme/baldadigheid.
- Bij inbraak in gebouwen gaat het om woninginbraak en inbraak in bedrijven. Ook diefstallen uit woonhuizen zonder braak (insluiping) zijn in de verzamelcategorie 'inbraak' meegenomen.
- Bij geweldscriminaliteit gaat het om bedreiging, mishandeling en beroving. Het gaat om geweld tegen *personen* (i.t.t. objecten). Ook zakkenrollerij is in deze verzamelcategorie opgenomen. Daar merkt men weliswaar op het moment zelf niets van, maar het tast toch de persoonlijke integriteit aan, omdat "ze *aan* je hebben gezeten".

In de onderstaande tabel worden het aantal meldingen en aangiftes in het Leerpark Dordrecht per jaar en per delictcategorie weergegeven.

Tabel 2.1 Aantal meldingen en aangiftes per delictcategorie en per jaar

	1994	1995	1996	1997
alarm-meldingen	68	67	34	11
verkeersongevallen	70	52	61	50
vandalisme/vernieling	40	18	42	25
fietscriminaliteit	50	55	25	33
autocriminaliteit	80	87	47	63
winkeldiefstal	2	2	3	1
inbraak in woning/bedrijf	31	27	27	14
inbraak in school	34	61	31	29
geweldscriminaliteit	11	16	18	20
totaal	386	385	288	246

Uit de tabel blijkt dat autocriminaliteit en verkeersongevallen in 1997 het meest werden gemeld. Op enige afstand volgen fietscriminaliteit en inbraak in scholen. Dat schoolinbraak in het Leerpark vaker voorkomt dan inbraak in woningen en bedrijven is een logisch voortvloeisel van het feit dat het plangebied voor meer dan de helft uit scholen bestaat. De tabel is ook als kleurengrafiek op kaart 2 meegenomen (zie achterflap).

In 1997 werden in het totaal 20 geweldsincidenten geregistreerd. Het betrof de volgende gewelddelicten:

- geweld met letsel en zonder wapen: 8x;
- geweld zonder letsel en zonder wapen: 5x;
- beroving/tasjesroof: 4x;
- geweld met letsel met (vuur)wapen: 3x.

Het werkelijke aantal geweldsincidenten kan echter veel hoger liggen, omdat van 'bedreiging' vaak geen aangifte wordt gedaan, zolang het bij bedreiging blijft. En een mishandeling wordt soms niet aangegeven wanneer de dader dreigt met nog meer geweld. Juist op het punt van geweldscriminaliteit is aanvullend kwalitatief materiaal noodzakelijk (zie paragraaf 2.2).

Wanneer de ontwikkeling door de jaren heen wordt bekeken, valt op dat het

totaal aantal meldingen van delicten sterk afneemt. Dit geldt met name voor de alarmmeldingen en inbraak in woning/bedrijf. Fiets- en autocriminaliteit namen na een aanvankelijke daling weer toe. Het aantal meldingen van inbraak in school bleef, op een uitschieter in 1995 na, de laatste jaren nagenoeg gelijk.

Binnen de delictcategorieën zijn voor het jaar 1997 voor zover mogelijk de verhoudingen tussen de delicten binnen één delictcategorie gespecificeerd.

- De verhouding in de diefstal van fietsen : brom/snorfietsen is in 1997 ongeveer 4:1.
- De verhouding inbraak in/vanaf auto : diefstal gehele auto is ongeveer 7:1.
- De verhouding woninginbraak : bedrijfsinbraak is ongeveer 1:1.

Voor het jaar 1997 zijn de geregistreerde incidenten in verband gebracht met specifieke locaties binnen het Leerpark Dordrecht. Dat wil zeggen dat gekeken is in welke mate het aantal gemelde incidenten van straat tot straat verschilt. Hierdoor kunnen problemen op micro-niveau worden opgespoord.

Tabel 2.2 Aantal delicten per categorie per straat-cluster in 1997

	Dubbel- damseweg Zuid	Montessori- laan/ Waterink- laan/ prof Gun- ningplein	Kohnstam- laan/ Ligthartlaan	Rombouts- laan/plant- soen
geluidsoverlast	4	4	1	2
verkeersongevallen	31	16	1	2
vandalisme/vernieling	4	15	5	1
fietscriminaliteit	5	18	4	6
autocriminaliteit	13	18	14	18
winkeldiefstal	1	-	-	-
inbraak in woning/bedrijf	5	7	1	1
inbraak in school	1	9	8	11
gewelddcriminaliteit	13	5	1	1
totaal	77	92	35	42

Uit deze analyse kunnen de volgende conclusies worden getrokken.

- De helft van het totale aantal meldingen van verkeersongevallen had betrekking op de Dubbeldamseweg Zuid. Op de tweede plaats komt de Maria Montessorilaan.
- Meer dan de helft van de gewelddelicten vond plaats op de Dubbeldamseweg Zuid (13 van de 20). In 9 gevallen betrof het 'vechtpartijen/mishandeling', waarvan 2 met wapen. Ook alle gevallen van tasjesroof (4) vonden in deze straat plaats.
- Vernielingen worden relatief vaak in de Maria Montessorilaan gepleegd.
- In de straten waaraan de woningen liggen (prof Waterinklaan, Jan Ligthartlaan, Kees Boekelaan, Dubbeldamseweg) vinden uiteraard nauwelijks inbraken in scholen plaats, maar wel inbraken in woningen en bedrijven. Voor de overige incidenten kunnen nauwelijks verschillen tussen woon- en schoolbuurt worden geconstateerd.

Relevant voor het specifieke studiegebied is de mate waarin de leerlingen van de scholen overlast veroorzaken. Het betreft hier immers een Leerpark met een meer dan gemiddeld aantal scholen en scholieren. Gegevens omtrent de betrokkenen bij de incidenten zijn uit het BPS-bestand echter niet te halen. Wel is het tijdstip waarop incidenten gemeld werden geregistreerd. Deze informatie heeft echter een beperkte waarde. Zo wordt een autoinbraak pas ontdekt als de auto wordt gebruikt en niet op het moment van actie. Voor andere incidenten valt het tijdstip van melding logischerwijs wel samen met het tijdstip van overtreding. Dit geldt bijvoorbeeld voor de alarm-meldingen. Omdat het bij alarm-meldingen meestal om inbraak gaat, is voor dit delict onderzocht op welke tijdstippen deze het meest worden gemeld. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen school-uren (uren waarop de meeste leerlingen nog op en rond de school zijn (8.00 tot 18.00 uur)) en zogenaamde buitenschoolse uren (uren waarop de scholieren naar huis zijn (18.00 - 8.00 uur)). In de onderstaande tabel staat het resultaat.

Tabel 2.3 Tijdstip van alarm-meldingen (in %)

tijdstip	1994	1995	1996	1997
school-uren	27	24	32	38
buitenschoolse uren	73	76	68	62
totaal	100	100	100	100

Uit de tabel blijkt dat alarm-meldingen vooral in de buitenschoolse uren ('s avonds en 's nachts) plaats vinden. De vraag in hoeverre scholieren inbreken is hiermee echter nog niet zo gemakkelijk te beantwoorden. Omdat uit de interviews met bewoners van het Leerpark echter blijkt dat scholieren na school nauwelijks blijven rondhangen en zeker niet 's avonds/'s nachts terug keren, ligt het voor de hand om aan te nemen dat de inbraken in het Leerpark door anderen dan scholieren worden gepleegd.

Ter afsluiting van de paragraaf over trends en omvang dienen enkele woorden gewijd te worden aan **overlast**. Voor de laatste meetperiode (1994-1997) konden door de politie gegevens verstrekt worden over meldingen en aangiften die zij ontving van overlastsituaties. Het kon gaan om overlast van de jeugd, overlast van voertuigen, drugshandel en -gebruik, prostitutie, bekladding, geluidsoverlast of hinderlijk rondhangen van groepen mensen. De resultaten staan in de onderstaande tabel.

Tabel 2.4 Overlast (in aantallen)

	1994	1995	1996	1997
overlast jeugd	4	6		7
overlast voertuigen		3		
graffiti		1		
drugs				2
geluidsoverlast				1
overig	1	2	2	4
totaal	5	12	2	14

Uit de tabel komen twee pieken in overlast-meldingen naar voren, namelijk in 1995 en 1997. De meeste overlastmeldingen betreffen overlast van de jeugd. Dit ligt, gezien het relatief grote aantal jeugdige bezoekers van het Leerpark, voor de hand. Verder valt op dat er in 1997 voor het eerst twee drugs-meldingen zijn binnen gekomen.

Mensen hebben in de jaren 1994-1997 in het plangebied weinig overlastsituaties gemeld. Het lage aantal meldingen van overlast betekent echter niet automatisch dat er geen overlast bestaat. Soms zelfs integendeel: mensen kunnen meld-moe zijn of bang zijn voor represailles. Een betere methode om overlast te meten bestaat daarom uit interviews met bewoners/gebruikers en observaties. Dit is in het kader van dit onderzoek gebeurd. De resultaten hiervan worden in hoofdstuk 3 besproken.

2.3 Criminaliteit in het Leerpark vergeleken met Dordrecht

Het plangebied Leerpark Dordrecht is in de wijk 'Land van Valk' gesitueerd en maakt hier (qua oppervlakte) ongeveer éénderde deel van uit. Verder bestaat éénderde deel van de wijk uit woonwijken en éénderde deel uit sportterreinen. In deze paragraaf wordt verslag gedaan van de omvang van de criminaliteit in het Land van Valk. Hierbij wordt zowel aandacht besteed aan de trends in de tijd (1995-1997) als aan de vergelijking met twee andere wijken in Dordrecht. Als basis voor deze analyse is gebruik gemaakt van de jaarlijkse publicaties 'Profiel van de Wijken' van het Sociaal Geografisch Bureau van de gemeente Dordrecht². Omdat in deze publicaties het kleinste gebied waarover gerapporteerd wordt het zogenaamde 'Land van Valk' is, kan niet specifiek over het Leerpark, maar alleen over deze wijk worden gerapporteerd.

In de volgende tabel wordt de omvang van de criminaliteit in het Land van Valk in de periode 1995-1997 in beeld gebracht.

Noot 2 In deze publicaties wordt ondermeer aandacht besteed aan de omvang van de criminaliteit in de verschillende Dordrechtse wijken. In deze rapporten wordt gebruik gemaakt van door de politie aangereikte aangifte-cijfers. Voor de duidelijkheid dient hier te worden vermeld dat het hier *geen* BPS-gegevens betreft (welke de basis vormden van de vorige paragraaf). In het BPS systeem worden namelijk naast aangiftes ook *meldingen* van incidenten geregistreerd. Deze leiden echter niet altijd tot een aangifte.

Tabel 2.5 Geregistreerde delicten in het Land van Valk per jaar (in aantallen)

delict	1995	1996	1997
fietsendiefstal	89	101	58
diefstal brom-/snorfiets	38	15	11
autodiefstal	19	32	25
diefstal uit/vanaf auto	176	153	83
woninginbraak	67	57	48
diefstal portemonnaie	4	13	12
overige diefstallen	138	166	114
doorrijden na aanrijding	28	25	27
vernielingen	45	47	55
mishandeling/geweldsgebruik	24	23	24
bedreiging	3	2	4
overige delicten	15	13	13
totaal	646	647	474

Het totaal aantal geregistreerde delicten in het Land van Valk nam het afgelopen jaar sterk af. Deze afname is voor het grootste deel terug te voeren op de vermindering van het aantal geregistreerde fietsendiefstallen, diefstal uit/vanaf auto en overige diefstallen. Ook het aantal gevallen van woninginbraak lijkt sinds 1995 af te nemen. De omvang van de overige delicten bleef de laatste jaren min of meer gelijk.

In het kader van de Veiligheids-Effect-Rapportage (VER) wordt niet alleen de omvang van de criminaliteit en onveiligheid in het plan- of studiegebied in kaart gebracht, maar wordt deze tevens vergeleken met een zogenaamd referentiegebied. Alleen zo krijgen de gepresenteerde cijfers immers betekenis. Als referentiegebied is gekozen voor twee wijken in Dordrecht, namelijk de Binnenstad en Staart. Voor de vergelijking met Staart is gekozen omdat dit gebied wat betreft ruimtelijke inrichting vergelijkbaar is met het plan- en studiegebied. Voor de Binnenstad is juist gekozen omdat deze een afwijkende ruimtelijke inrichting heeft, maar wel een mix van wonen-werken bezit die model zou kunnen staan voor het Leerpark. Omdat in de centra van steden vaak meer delicten worden gepleegd dan elders in de stad, bijvoorbeeld door crimi-toeristen en een ophoping van problematische groepen, zoals daklozen, junks, etc., wordt alleen vergeleken met de 19e Eeuwse schil. De Historische Binnenstad wordt buiten beschouwing gelaten.

Deze vergelijking heeft ondermeer tot doel om meer zicht te krijgen op de invloed van de ruimtelijke inrichting op de omvang van de criminaliteit in een gebied. Hierbij dient echter te worden opgemerkt dat conclusies hierover met de nodige voorzichtigheid moeten worden omkleed. De omvang van de criminaliteit wordt namelijk beïnvloed door een breed scala van factoren, waar de ruimtelijke inrichting slechts een onderdeel van uitmaakt. Andere factoren zijn bijvoorbeeld gelegen in de samenstelling van de bevolking in de gebieden.

In bijlage 1 wordt daarom gepresenteerd in hoeverre de populatie in de drie gebieden overeenkomen. Wanneer hier grote verschillen in worden gevonden, kunnen verschillen in criminaliteit namelijk (deels) aan de bevolkingssamenstelling worden toegeschreven.

Uit de analyse van de bevolkingssamenstelling in de plan- en referentiegebieden blijkt dat deze nagenoeg aan elkaar gelijk zijn. Alleen wonen in Staart naar verhouding iets meer ouderen.

In de onderstaande tabel wordt de omvang van de criminaliteit in het Land van Valk, Staart en de Binnenstad (19e Eeuwse schil) gepresenteerd. Uiteraard wordt in de vergelijkingen rekening gehouden met het verschil in omvang van de bevolking in de gebieden. Daarom wordt in deze tabel steeds het aantal delicten per 1000 inwoners weergegeven.

Tabel 2.6 Geregistreerde delicten in het Land van Valk, Staart en de Binnenstad in 1997 (per 1000 inwoners)

delict	Land van Valk	Staart	Binnenstad: 19e eeuwse schil
fietsendiefstal	15	6	23
diefstal brom-/snorfiets	3		3
autodiefstal	6	6	10
diefstal uit/vanaf auto	21	7	25
woninginbraak	12	7	16
diefstal portemonnaie	3		6
overige diefstallen	29	20	19
doorrijden na aanrijding	7	8	10
vernielingen	14	10	24
mishandeling/geweldsgebruik	6	4	8
bedreiging	■	2	2
overige delicten	3	5	10
totaal	121	77	150

In de Binnenstad (19e Eeuwse schil) worden naar verhouding meer delicten geregistreerd dan in Land van Valk. Staart springt er relatief echter het gunstigst uit. De conclusie is dus dat Land van Valk afgezet tegen het Dordtse gemiddelde geen onveilige wijk is, maar ook geen veilige wijk. Kijken we naar specifieke delict soorten dan is opvallend is dat het aantal diefstallen in de categorie 'overige diefstallen' in het Land van Valk veel hoger is dan in de andere wijken. Dit wordt vooral veroorzaakt door het feit dat diefstallen aan/uit scholen in deze categorie zijn opgenomen.

3 Analyse onveiligheidsbeleving en gebruiksstructuur

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt de (on)veiligheidsbeleving en gebruiksstructuur in het Leerpark in kaart gebracht. Hiervoor is gebruik gemaakt van een aantal onderzoeksmethoden:

Ten eerste zijn in het Leerpark op verschillende tijdstippen observaties uitgevoerd. Een volledig verslag hiervan is opgenomen in bijlage 4 van dit rapport.

Ten tweede zijn drie groepen betrokkenen bij het Leerpark geïnterviewd. De integrale verslagen van deze interviews zijn opgenomen in bijlage 3 van dit rapport. De geïnterviewden bestaan uit de volgende groepen.

- Bewoners van het Leerpark.
Zeven bewoners zijn tijdens een bewonersvergadering geïnterviewd, één vertegenwoordiger van het woonwagencentrum is aanvullend apart geïnterviewd.
- Gebruikers van het Leerpark.
Geïnterviewd zijn de taakaccenthouder van de politie, het hoofd stads-wachten, de bedrijfsleider van de plaatselijke supermarkt, de eigenaar van een naburige snackbar, de secretaris van de winkeliersvereniging en een vertegenwoordiger van de tennisvereniging.
- Vertegenwoordigers van de scholen in het Leerpark.
Van de Da Vincischoolgroep en de Insulaschoolgroep is een decaan geïnterviewd. Daarnaast is de directeur 'gebouwen' van het Da Vinci-college geïnterviewd.

Ten derde is in dit onderzoek informatie uit het rapport '*Aanzet voor een Concept beheerplan Leerpark Dordrecht*' van de coördinator Wijkbeheer het Reeland verwerkt.

In dit hoofdstuk worden de resultaten van de schouwen en de interviews per onderwerp behandeld. De volgende onderwerpen worden hierbij onderscheiden: overlast, criminaliteit, onveilige plekken en herinrichtingswensen. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een aantal conclusies en aanbevelingen, die richting geven aan de herinrichting van het Leerpark. De uitkomsten van zowel de observaties als de interviews zijn op de, als losse bijlage bijgevoegde, kaarten 4 A t/m F meegenomen.

3.2 Overlast

3.2.1 Overlast door scholieren

Aan de verschillende geïnterviewden is gevraagd in hoeverre zij overlast van scholieren in het Leerpark ervaren³. De bewoners van het Leerpark maken vooral melding van overlast langs de routes die de scholieren van en naar school volgen. Het gaat hierbij om de volgende zaken:

- scholieren gaan vaak door de achterpadjes van de woonhuizen;
- het omgooien van volle vuilnisbakken;

Noot 3 In de '*Aanzet voor een Concept beheerplan Leerpark Dordrecht*' is een paragraaf overlast door leerlingen opgenomen. Hier wordt per school vermeld welke soorten overlast de verschillende scholieren plegen.

- op de stoep fietsen;
- autospiegels stuk maken;
- krassen op auto's maken;
- door tuinen, plantsoenen e.d. lopen;
- rondhangen en troep achterlaten;
- fiets slopen en in de sloot gooien;
- brutaal in de huizen naar binnen kijken;
- fruitbomen plunderen.

Zwaartepunten hierbij vormen de twee flats aan het westelijke gedeelte van de Jan Ligthartlaan en de routes door het gebied op de hoek Eemsteynstraat en Dubbeldamse Weg. Deze paadjes en het Prof. Gunningplein zijn volgens de politie en het stadstoezicht slecht surveilleerbaar, waardoor zij de overlast moeilijk kunnen beperken. Bovendien zijn de scholieren die overlast bezorgen moeilijk te traceren.

Op verschillende wijze hebben de bewoners getracht de overlast in te dammen. Zo plaatsen veel bewoners afscheidingen om hun tuinen om de doorloop van scholieren te voorkomen. De woningbouwvereniging heeft op verzoek van de bewoners borden met 'verboden toegang' geplaatst.

In enkele gevallen hebben de bewoners over ontstane overlast contact opgenomen met de directie van de (betreffende) scholen. Deze werkwijze heeft overwegend tot positieve resultaten geleid. Zo werden vroeger vaak ruiten van huizen ingegooid. Hierover is overleg geweest met de schooldirectie. Dit heeft ertoe geleid dat het ingooien van ruiten de laatste twee jaar nauwelijks meer voorkomt. Ook over andere incidenten, waaronder het gooien van tomaten naar bewoners van de nabijgelegen zwakzinnigeninrichting, is overleg geweest hetgeen tot positieve veranderingen heeft geleid. Wel is gebleken dat het moeilijk is de verantwoordelijke persoon te pakken te krijgen.

Verschillende geïnterviewden maken melding van hangplekken van scholieren. Ook uit de schouwen komen diverse hangplekken naar voren. Deze hangplekken zijn aangegeven op de zogenaamde hinderkaart, die als losse bijlage bij het rapport is gevoegd. Als belangrijkste hangplekken zijn de volgende plaatsen aan te wijzen:

- Prof. Gunningplein;
- bij het bruggetje naast het woonwagencentrum;
- de paden naar de scholen;
- twee paden die beide beginnen op de Romboutslaand en waarvan er één naar het woonwagencentrum leidt en de ander naar het Prof. Gunningplein;
- het zuiden van de Romboutslaand voor de Dubbeldamse weg;
- het kruispunt Montessorilaand-Romboutslaand;
- binnenplein woonbuurt.

De mate waarin het rondhangen van scholieren als storend wordt ervaren, varieert. Zo geeft de vertegenwoordiger van het woonwagencentrum aan dat van de hangplekken rondom het centrum geen plezierige sfeer uitgaat. Bovendien laten de jongeren veel troep achter.

De vertegenwoordigers van de scholen herkennen de klachten van de bewoners omtrent het rondhangen en de daarmee gepaard gaande overlast van scholieren. Zelf hebben zij hier echter geen specifieke klachten over. Wel proberen de directies van de scholen het rondhangen van de leerlingen te beperken door weinig tussenuren in de roosters te zetten. Enkele scholen hebben een schoolterrein waar de jongeren kunnen voetballen of tafeltennissen. Naarmate het weer slechter is, wijken jongeren echter eerder uit

naar andere dan deze plaatsen. Zij gaan dan op zoek naar een hangplek met afdak. Ook het aanbod van de schoolkantine heeft invloed op het de wijk intrekken van de leerlingen: de meeste kantines hebben een bescheiden aanbod. De behoefte van de jongeren is in de loop van de tijd echter veranderd. Tegenwoordig willen ze patat en allerlei andere versnaperingen hebben. Dat biedt de schoolkantine hen niet.

Uit de 'Aanzet voor een Concept Beheerplan Leerpark Dordrecht' komt naar voren dat de scholen zelf toezicht houden op de eigen leerlingen en op het gedrag van leerlingen in de directe nabijheid van de school.

"De scholen voelen zich wel verantwoordelijk voor datgene wat hun leerlingen buiten het eigen schoolterrein doen. Het toezicht binnen het schoolterrein varieert van surveillance door docenten op het plein in de pauze tot ad hoc ingrijpen door straf en niet onderwijzend personeel. Bij een enkele school worden zelfs leerlingen betrokken bij de pleinsurveillance via de gymnastieklessen."

Daarbij geven de scholen aan dat "de avondopleidingen en de opleidingen van een lager niveau naar verhouding meer inzet op het gebied van toezicht vragen". Dit alles wordt in de interviews en de schouwen bevestigd. Als probleem bij het toezicht houden wordt echter genoemd dat het moeilijk is om scholieren die elders overlast bezorgen weg te halen en te sanctioneren: "Ze hebben geen naamplaatje om."

Verder is het indringen van leerlingen in scholen waar ze niet horen een probleem, met name op de Insula scholengemeenschap. Deze indringers scheppen onrust onder de leerlingen. Ook houden de schoolvertegenwoordigers het voor mogelijk dat het terrein voor latere diefstallen wordt verkend. Leraren of de conciërge sturen deze ongenode gasten wanneer zij de kans krijgen weg.

De geïnterviewde winkeliers melden dat ze nauwelijks overlast van scholieren ondervinden. Uit de criminaliteitsanalyse (zie hoofdstuk 2) blijkt dat winkeldiefstal in en rond het Leerpark ook nauwelijks aan de orde is. Wel geven de winkeliers aan dat ze graag wat meer klandizie vanuit de scholen hadden gehad. Volgens hen bieden de kantines van de scholen dus wel een voldoende uitgebreid assortiment. Alleen de snackbar wordt door een aantal scholieren bezocht. Volgens de eigenaar van de snackbar hebben scholen echter een verbod op het bezoek aan de snackbar uitgebracht.

3.2.2 Structurele overlast

De bewoners zijn positief over het goede beheer in de buurt. De gemeentereiniging functioneert goed. Wel hebben de bewoners last van zwerfvuil. Er zijn te weinig afvalbakken, waardoor deze te vol raken en alles ernaast valt. Deze beheerachterstand zou één van de oorzaken kunnen zijn van het gooien van troep op straat: "het maakt dan allemaal niet meer zoveel uit".

Ook tijdens het schouwen valt op dat op sommige plekken het zwerfvuil erg pregnant aanwezig is. Een plek die er uitspringt is de Romboutslaan ter hoogte van de paaltjes (Buitenschool). Aan weerszijden van de palen is een zone met veel troep. Ook het pad tussen Da Vinci en Anne de Vries is onverzorgd. De graffiti bij de laatste school draagt nog eens bij aan de minder positieve uitstraling.

De bewoners melden dat zij enkele jaren geleden veel last hadden van graffiti. Graffiti lijkt echter onder de jeugd minder populair te worden.

Bovendien is er momenteel een contract met een reinigingsbedrijf dat elk half jaar graffiti verwijderd.
Meer compromitterende graffiti (hakenkruizen, etc.) wordt binnen een dag verwijderd.

Vroeger liepen voetbalsupporters, wanneer zij FC Dordrecht bezochten, vlak langs het Leerpark. Hierbij wilden zij ook nog wel eens het Leerpark inlopen. Sinds Dordrecht geen eredivisie meer speelt, is hiervan echter geen sprake meer. Op dit moment is er wel weer geïnvesteerd in het stadion en de FC Dordrecht. De kans is klein dat dit effecten op het Leerpark heeft, daar de ontsluiting in de nieuwe situatie, vanaf de andere zijde van de N3 is gesitueerd.

3.2.3 Drugshandel en -gebruik

Enkele bewoners maken melding van drugshandel vanuit auto's. Ook worden er volgens hen in het Leerpark drugs gebruikt, bijvoorbeeld in portieken, in de 'MTS-schuur' en op andere plaatsen. Overigens wordt ook door de bewoners bevestigd dat er een verschil is tussen harddrugsgebruik en softdrugsgebruik (zoals blowen). In het Leerpark gaat het waarschijnlijk vooral om het laatste. Zo worden er bijvoorbeeld nooit spuiten gevonden en worden er geen harddrugsverslaafdenesignaleerd.

Ook vertegenwoordigers van de scholen geven aan last van drugshandel op straat te hebben. Drugs worden in de pauzes vanuit de auto aan leerlingen verkocht. Door de verkeersobstakels kunnen de handelaars echter niet meer overal met de auto komen, waardoor de drugshandel aanmerkelijk is afgenomen. Ook tijdens gesprekken die tijdens het schouwen zijn gevoerd, komt naar voren dat, sinds de verkeersobstakels er zijn en de dealers klemgereden kunnen worden, de handel vanuit de auto is afgenomen. Nu komen ze echter met de fiets of snelle brommertjes. Overigens, aldus de beheerder van één van de scholen, hebben de eerste slimmeriken reeds opgemerkt dat niet al te grote auto's tussen de palen door kunnen rijden. Uit eigen waarneming zag de 'schouwer' even later een kleine auto, Daihatsu Cuore tussen de palen doorrijden. De ruimte tussen de palen is 7 klinkers van 205 mm, dat is inclusief voegen goed voor 1500 mm (1.50 m) en de ruimte over de banden is minder dan zeven klinkers.

3.2.4 Verkeersoverlast

De bewoners van het Leerpark ervaren hinder van het verkeer op de Dubbeldamse weg, maar ook op de Romboutslaan wordt volgens hen te hard gereden. Ook pizzakoeriers scheuren af en toe door de wijk. De nabijgelegen N3 zorgt alleen voor geluidsoverlast waar nog geen geluidsscherm (ZOAB) is gelegd. Positief zijn de bewoners over de geplaatste geluidsschermen aan de spoorbaan. Ook de busluis in de Montessorilaan, die verder ontoegankelijk voor auto's is geworden, wordt positief gewaardeerd. Een minpunt is dat ouderen hun kinderen met de auto van de basisschool Bogermanschool willen afhalen nu vóór de busluis op een bepaalde tijdstip massaal verkeer parkeren. Ook opgemerkt wordt dat de rotonde (bij de tunnel) weliswaar een verbetering is, maar dat het (voormalige) kruispunt nog steeds een moeilijk te nemen route is. Extra gevaarlijk is het doordat scholieren zich slecht aan de verkeersregels houden en ze zelfs tegen het verkeer in door de Blauwe tunnel rijden.

Ook voor de bewoners van het woonwagencentrum is de verkeersoverlast een belangrijk punt, alleen is die van andere aard. Een doorgaande route

naar het Leerpark voor wandelaars, fietsers en brommers loopt namelijk *over* het woonwagencentrum. Voorheen reden vooral bromfietzers op deze route nogal eens te hard. Daarom zijn er nu 'sluishekjes' geplaatst. Nu valt het met het te hard rijden wel weer mee. Bovendien rijden de meeste passanten om het woonwagencentrum heen. Niettemin ervaren de woonwagengebwoners het fietspad nog steeds als een grote verstoring van hun rust.

Om het woonwagencentrum heen is een wandelpad aangelegd. In de praktijk nemen de meeste fietsers en bromfietzers dit pad. Dit is (in de huidige situatie) echter beslist geen ideaal alternatief. Het levert om twee redenen verkeersgevaarlijke situaties op. Ten eerste omdat het verkeer van twee kanten komt, terwijl er op het pad geen middenstreep is aangegeven. Met name in de scherpe bocht vormt dit een risico voor verkeersongelukken. Ten tweede is er nauwelijks ruimte voor de wandelaars meer. Overigens is er ruimte genoeg om het wandelpad te veranderen in een fietspad. De vertegenwoordiger van de woonwagengebwoners suggereert dat dit pad voor de bocht rechtdoor aangelegd kan worden, waardoor fietsers achter het Leerpark (eind Romboutslaan) uitkomen. Zo wordt een route gecreëerd waarbij de overlast voor bewoners tot een minimum beperkt blijft. Dit zou helpen tegen de geluidsoverlast die met name de brommertjes van scholieren verspreiden. In deze optie sluit het geluid van de brommers aan bij het geluid dat de N3 al produceert.

De meeste bewoners van de woonwijk in het Leerpark komen niet vaak in het woonwagencentrum. De centrumbewoners komen wel in het Leerpark, zeker wanneer zij met de auto zijn, omdat er maar één auto-route is tussen Dordrecht en dit centrum. Deze loopt over de Romboutslaan.

Volgens de respondenten van de scholen was in het verleden joy-rijden op de Prof. Waterinklaan, de Prof. Kohnstammilaan en de Romboutslaan een groot probleem. Daarbij is niet duidelijk of de jongeren met eigen auto's of gestolen auto's joy-rijden. Sinds de verkeersobstakels geplaatst zijn speelt dit niet meer.

Ook in de 'Aanzet voor een Concept Beheerplan Leerpark Dordrecht' wordt melding gemaakt van verkeersoverlast. Zo blijkt dat vele bussen over de Montessorilaan rijden en dat er relatief veel auto's in het hele gebied rijden. Bovendien ontstaan er "gevaarlijke situaties door kris-kras rijdende auto's, vele bussen en fietsende en pauzerende leerlingen. Het aantal ongelukken blijft desondanks erg laag." Voor twee scholen wordt de situatie gespecificeerd: De Ds. J. Bogermanschool en het Eben Haezer Schippersinternaat hebben behoefte aan een andere halteplaats van de bus, namelijk niet meer voor de uitgang van de school.

Uit de avond-schouwen komt naar voren dat de bereikbaarheid van locaties in het Leerpark te wensen over laat. De benummering van de gebouwen is onduidelijk en de schouwer werd zelfs diverse malen naar de weg gevraagd.

3.3 Criminaliteit

De volgende delicten komen volgens de geïnterviewden in het Leerpark voor⁴:

- inbraak in woningen;
- inbraak in schoolgebouwen;

Noot 4 Politiecijfers zijn reeds in de criminaliteitsanalyse verwerkt (zie hoofdstuk 2).

- gewelddelicten;
- roof;
- inbraak in auto's;
- vernieling en beschadiging van auto's;
- fietsendiefstal;
- vernieling en beschadiging van fietsen;
- drugshandel;
- diefstal uit kluizen in schoolgebouwen.

In de onderstaande subparagrafen wordt de aard en omvang van de delicten, zoals door de geïnterviewden gepercipieerd, nader onderzocht. De delicten op het gebied van drugsgebruik en drugshandel zijn in paragraaf 3.2.3 behandeld.

3.3.1 Fietsendiefstal en -vandalisme

Het aantal fietsendiefstallen en -vandalisme is volgens de geïnterviewden gedaald, omdat er nu meer bewaakte fietsenstallingen in het gebied zijn. Ook de installatie van de CCTV heeft hieraan bijgedragen. Dit wordt in de 'Aanzet voor een Concept beheerplan Leerpark Dordrecht' bevestigd: "De aanschaf van een monitor- en camerasysteem bij de rijwielstalling door diverse scholen heeft geleid tot vermindering van het aantal fietsendiefstallen."

3.3.2 Gewelddelicten

Volgens de bewoners vinden gewelddelicten niet vaak plaats. Wel was er volgens de geïnterviewde politiefunctionaris enige tijd geleden sprake van tasjesroof en het in elkaar slaan van jongens bij het bruggetje aan het oostelijke eind van de Dubbeldamse weg. Nadat de politie met de mogelijke daders gepraat had, stopten deze gewelddadigheden.

Verder wordt melding gemaakt van het feit dat er af en toe confrontaties zijn tussen jongeren uit het woonwagencentrum en jongeren uit de buurt. Een paar jaar terug waren er nogal eens vechtpartijen tussen leerlingen van rivaliserende scholen. Dit alles is inmiddels echter verleden tijd.

3.3.3 Autodiefstal, -vandalisme en diefstal uit de auto

Volgens de politie vindt autodiefstal en diefstal uit de auto met name 's avonds plaats. Zelden worden deze incidenten op parkeerplaatsen van scholen gepleegd. De politie vermoedt dat de daders junks zijn die ten noorden van het Leerpark gehuisvest zijn. Deze potentiële daders zijn vermoedelijk ook verantwoordelijk voor de berovingen op de doorgaande routes.

Auto-vandalisme vindt volgens de stadswachten overdag plaats. Vermoedelijke daders zijn volgens hen rondhangende en zich verplaatsende (trekkende) jongeren en, 's zondags na het voetbal, voetbalfans die het naburige stadion hebben bezocht.

De vertegenwoordigers van de scholen vinden dat het in de laatste maanden met de diefstal van en uit auto's meevalt. Ook worden er minder autobanden lek gestoken. Waarom dat zo is, is hen onbekend. Er zijn geen specifieke maatregelen genomen.

3.3.4 Inbraak

Inbraak in schoolgebouwen was met name bij de Anne de Vriesschool een probleem, zo blijkt uit de interviews met de decanen. De beveiliging met hoog hekwerk biedt echter soelaas. Een respondent geeft aan dat voorheen regelmatig diefstal uit kleine kluizen, die door de scholieren gebruikt worden, plaats vond. Deze kluizen zijn daarom verplaatst, namelijk naar de hal, waar ze goed zichtbaar zijn voor de conciërge en medeleerlingen.

De bewoners merken op dat de meeste scholen zijn omringd door hekken. Deze zijn vooral in de laatste vijf jaar geplaatst. Doel is volgens de bewoners om inbraak en het ingooien van ruiten tegen te gaan. Deze stelling wordt door het rapport 'Aanzet voor een Concept beheerplan Leerpark Dordrecht' bevestigd: "Meerdere scholen zijn overgegaan tot de plaatsing van hekken en prikkeldraad, dit heeft geleid tot minder inbraken." Ook elektronische beveiliging levert volgens dit rapport succes op: "Het Wartburgcollege was als eerste school elektronisch beveiligd en sindsdien zijn er minder inbraken"⁵.

De mate waarin het delict inbraak in woningen zich voordoet vertoont pieken en dalen. Het vermoeden bestaat bij de bewoners en de politie dat de inbraken door drugsverslaafden worden gepleegd. De politie geeft aan dat, zodra de daders weer vrijkomen, er weer een toename van inbraken geregistreerd wordt.

Bij de aanleg van het woonwagencentrum werden vooral veel bouwmaterialen gestolen. Dit is inmiddels verleden tijd. Opgemerkt wordt dat de sociale controle in het woonwagencentrum groot is. Criminele activiteiten als woninginbraak, graffiti en vandalisme komen in het centrum daarom tot nu toe ook niet voor.

3.4 Onveiligheidsgevoelens

Aan de bewoners en gebruikers van het Leerpark is gevraagd naar het bestaan van plaatsen in het Leerpark waar mensen zich onveilig voelen, of er nu iets gebeurt of niet. Bewoners noemen bepaalde tunnels, afgelegen en smalle paden en spaarzaam verlichte plekken en wegen. Deze zijn alle aangegeven op kaart 4 C en 4D. Een probleem vanuit het oogpunt van sociale veiligheid is bijvoorbeeld het Prof. Gunningplein en diverse paadjes in het Leerpark, zoals het pad tussen de Prof. Kohnstammlaan en de Romboutslaan. De reden daarvoor is de dichte begroeiing op het plein en langs de paadjes, waardoor een slechte zichtbaarheid en slechte surveilleerbaarheid ontstaat. Verder is de verlichting in het hele gebied onvoldoende. Het hele Leerpark heeft een anonieme uitstraling door de hoge bebouwing zonder noemenswaardige woonfunctie.

Uit alle interviews komt naar voren dat het gebied 's avonds totaal uitgestorven is. Hierdoor is de sociale controle 's avonds en 's nachts minimaal. Deze verlatenheid roept bij een aantal bewoners en gebruikers gevoelens van onveiligheid op. Zo geven vertegenwoordigers van de scholen aan dat zij niet in het Leerpark komen als zij er niet noodzakelijkerwijs hoeven te zijn. Zij geven tevens aan dat de verlatenheid van het Leerpark 's avonds het gebied aantrekkelijk maakt voor potentiële inbrekers. Ook de taakaccenthouder VO van de politie meldt dat mensen zich om deze reden 's avonds en 's nachts niet veilig voelen.

Noot 5 Bron: Aanzet voor een Concept beheerplan Leerpark Dordrecht

Uit de observatie die is gedaan in schemertijd komt evenwel naar voren dat er 's avonds verschillende cursussen en bijeenkomsten in het Leerpark worden georganiseerd, waardoor het Leerpark drukker is dan je van een scholenverzamelgebied zou verwachten. Volgens de beheerder van Da Vinci beginnen vrijwel alle cursussen tussen 19.00 en 20.00 en zijn ze rond 22.30 uur afgelopen. De meeste bezoekers komen met de auto. Scholen waarin avondactiviteiten zijn georganiseerd, zijn: Da Vinci Techniek; Da Vinci Zorg/Welzijn, Albert Schweitzerschool; kerk Eljakim en muziekvereniging Jubal aan de Jan Lighthartlaan. Met name de Da Vinci scholengemeenschap levert dus een belangrijke bijdrage aan de uitstraling in de avonduren. De scholen zonder avondactiviteiten zijn verlaten en in de meeste gevallen hermetisch afgesloten. Na 22.30 uur is het Leerpark wél volledig uitgestorven.

Verder bleek tijdens het schouwen ook weer hoe groen en zwaar beplant het terrein is. Met name het openbaar pad tussen de Anne de Vriesschool en het Da Vinci is dit erg duister en somber. Ook als honden-uitlaat route wordt het niet gebruikt. Een overvolle container met fikbaar materiaal in een nis bij de Bogermanschool nodigt bijna uit tot brandstichting. Het woonwagencentrum en de scholen maken een besloten indruk. De sociale controle is laag. Maar er gebeurt noch overdag, noch 's avonds veel in het Leerpark.

3.5 Herinrichting

Een belangrijke vraag in het interview betreft de wensen van de bewoners met betrekking tot de herinrichting van het Leerpark. Hieruit kwamen de volgende punten naar voren:

Belangrijk is dat er hangplekken voor jongeren worden gecreëerd, waar ze zelf graag vertoeven en die ze uit de woonwijken in het Leerpark houden. Als voorbeeld hiervan wordt de 'illegale kooi' genoemd, een schuurtje bij de Boerhave school waar de jeugd graag rondhangt. De heuvels op het Gunningplein blijken vanuit dit opzicht ook zeer gewenst, omdat de jeugd daartussen goed kan hangen. Bij eventuele nieuwe kunst dient de functionaliteit dan ook in de gaten te worden gehouden. Verder wordt gesuggereerd om een hangplek te maken waar de jeugd kan sporten.

Bij het creëren van voorzieningen etc. moeten de consequenties voor (de gevolgde routes door) het Leerpark goed in het oog worden gehouden. Wanneer bijvoorbeeld onderin het Leerpark een parkeerplaats wordt aangelegd, heeft dit consequenties voor de (overlast van) auto-routes in de buurt. Hetzelfde geldt voor betaald parkeren. Dit leidt meestal tot meer parkeeroverlast in de aanpalende buurten. Vanuit dit oogpunt bestaat er ook zorg omtrent het autoluw maken van het Leerpark.

Tot slot wordt opgemerkt dat de bussen in de spits dermate vol scholieren zitten, dat er voor buurtbewoners vaak geen plaats meer is.

4 Uitgangspunten scenario's

In dit hoofdstuk worden de analyses van de veiligheidssituatie in het Leerpark (hoofdstuk 2 en 3) met elkaar gecombineerd, waardoor een eensluitende diagnose voor het Leerpark kan worden gesteld. Naast deze diagnose zijn relevante criteria voor effectenvoorspelling opgesteld. Op grond van de diagnose en deze criteria zijn uitgangspunten voor de scenario's geformuleerd. Deze uitgangspunten vormen de basis van de in het volgende hoofdstuk beschreven scenario's.

4.1 Gebruiksstructuur en hinderstructuur

4.1.1 Confrontatie analyseresultaten met gebruiksstructuur

Patronen in de veiligheidssituatie krijgen pas betekenis wanneer deze geconfronteerd worden met patronen in de gebruikssituatie. Waar hinder plaatsvindt op druk gebruikte routes hebben méér mensen daar last van dan wanneer het op afgelegen plaatsen gebeurt. Het is dus zaak om 'gebruiksstructuur' enerzijds en 'hinderstructuur' en 'delicten' anderzijds van het gebied over elkaar heen te leggen. Bij deze laatste twee staat gelegenheid voor de hinder die gebruikers ondervinden van andere gebruikers (subjectieve onveiligheid) en de objectieve onveiligheid, de daadwerkelijke gebeurtenissen waarmee gebruikers worden geconfronteerd. Deze structuren zijn in kaart gebracht (zie de kaartenset in de achteromslag van het rapport). Omdat het gebied van het Leerpark 's nachts niet gebruikt wordt zijn deze kaarten op de situatie overdag en in de schemer/in het eerste deel van de avond van toepassing. In het onderstaande volgt een toelichting op dit kaartmateriaal.

A Gebruiksstructuur overdag (kaart 4A)

Het hele Leerpark wordt overdag druk gebruikt. 's Morgens tussen ca. 07.45 en 08.45 vinden er veel verplaatsingen in het gebied plaats. Centraal punt is het Gunningplein, van waaruit de vele leerlingen, die met de bus komen zich verspreiden naar de diverse scholen. Dit geldt in mindere mate voor de bushaltes aan de Waterinklaan (bij de Dubbeldamse weg) en die bij de Laan der Verenigde Naties. Fietsconcentraties bij een aantal scholen. Opvallend is de grote en volle stalling bij Insula CSD.

Een volgend moment van levendigheid is het wanneer de middagpauze aanbreekt. Dan wordt er behalve gepauzeerd rondom de scholen verzameld op het Gunningplein en zwermen leerlingen uit naar de aangrenzende wijk, het land van Valk. Na schooltijd blijven er in de regel weinig leerlingen hangen. Dit wordt mede ingegeven door het bovenlokale karakter van het Leerpark; de leerlingen moeten in veel gevallen nog een eind reizen voor ze thuis zijn (hetzij per bus/auto hetzij per fiets). Vanuit de wijk wordt er wel gebruik gemaakt van het Leerpark. Bekend is het recreatieve ommetje over het 'modderpad' tussen het spoor en de achterkant van de scholen aan de Montessorilaan.

B Gebruiksstructuur schemer/avond (kaart 4B)

Zwaartepunten zijn gelokaliseerd in de uiterste zuidoosthoek van het plangebied (knikpunt Romboutslaan) alsmede bij Da Vinci (Welzijn). Opvallend is dat de avondlokaties vooral per auto worden bezocht.

Alleen bij de gymnastiekzaal worden de kinderen vooral per fiets gebracht en gehaald. Na ca. 22.30 uur sterft het gebied uit. Een enkeling loopt nog een honderondje. Voor het blokje rondom het 'Philips-complex' gebeurt dat nog wel door individuele uitlaters, maar het op en neer lopen door de Romboutslaan wordt meestal getweeën of gedrieën gedaan. van een structuur is geen sprake. Het hart van het gebied is desolaat. De bushalte wordt dan nauwelijks gebruikt. Opmerkelijk is dat het langzaam verkeer tot ca. 20.00 volop gebruik maakt van het fiets-tunneltje aan de Dubbeldamse weg onder de Randweg, maar dat daarna het doek valt. Er wordt dan omgefietst over de brede beter verlichte ruime tunnel/viaduct van de Laan der Verenigde Naties en vervolgens al dan niet via het Leerpark naar het Land van Valk.

C Hinderstructuur overdag (kaart 4C)

Er zijn twee belangrijke vandalismlinien te onderscheiden. De Dubbeldamse weg enerzijds en de haaks hieropstaande routes (illegaal, de routes tussen de flats en in het verlengde hiervan de paadjes bij de Philipswoningen- en legaal -het gedeelte van de Romboutslaan, waar zich woningen bevinden, hebben veel last van kleine, maar hardnekkige vernielingen. Deze laatste (noord-zuid)lijnen komen overeen met de structuren waar veel zwerfvuil wordt aangetroffen. Een extra belangrijke lijn is de route Gunningplein via het nauwe pad tussen Da Vinci Welzijn en Insula en het deel van de Romboutslaan globaal tussen de paaltjes en de fietsenstalling van Da Vinci Techniek.

Significant is voorts de verkeersoverlast die woonwagen-centrumbewoners en bewoners van Romboutslaan en Dubbeldamseweg over en weer van elkaar zeggen te hebben. Daarnaast vormt de rotonde voor de 'Blauwe tunnel' een bron van zorg.

Sociale onveiligheid/hinder treedt op door concentraties van jongeren op plekken die daartoe niet geëigend zijn: de hoek Romboutslaan/Maria Montessorilaan, bij de 'paaltjes' aan de Romboutslaan, het bruggetje naar het woonwagencentrum (Romboutsplantsoen) en bij minimaal één carport bij de woningen aan de Romboutslaan.

Last but not least bij gebruikers van het 'modderpad', al is dit meer naar het eind van de dag toe, wanneer de scholen uitlopen.

D Hinderstructuur schemer/avond. (kaart 4D)

In de avond ontstaan er vele no-go area's. Dat is op zichzelf geen probleem. Mensen hebben in grote delen van het gebied niets te zoeken en zullen er dan ook niet komen. Voor de sociale veiligheid van personen is dat een helder gegeven; voor de preventieve werking van sociale ogen op de gebouwen (ter voorkoming van delicten) is dat een minder positief gegeven.

Verkeershinder heet hier 's avonds vooral geluidshinder. De bewoners van Dubbeldamse weg en Romboutslaan/plantsoen hebben bij tijd en wijle last van roekeloos en luidruchtig rijgedrag van bewoners van het woonwagencentrum.

Ook 's avonds wordt er rondgehangen. Het Gunningplein, maar ook minder overzichtelijke schoolpleinen aan de Montessorilaan zijn geliefde objecten. De grens tussen hinder en delict is hier moeilijk te trekken.

E Delicten overdag (kaart 4E)

Toonaangevend is de concentratie aan fietsendiefstallen aan de Montessorilaan/Waterinklaan alsmede enige vorm van bedreigingen/-gewelddelicten aan de Dubbeldamse weg. De laatste zijn, wanneer gekeken wordt naar de politiegegevens, opgehouden.

Een enkele keer vinden er schermutselingen plaats tussen jongeren van buiten de wijk en scholieren, maar dit lijkt een decennia oude traditie met telkens andere hoofdrolspelers.

Drugshandel en -gebruik komen in kleine mate voor, maar dit fenomeen valt eerder onder de categorie hinder dan onder delict. De directe omgeving van Schweitzer/Da Vinci-techniek waren voor de komst van de 'paaltjes' geliefde handelplekken (vanuit de auto). Door de paaltjes is de handel meer 'mobiel' geworden (snelle brommertjes). Toch moet er niet al te zwaar gehecht worden aan het thema 'drugs'. Dordrecht kent momenteel (nog) geen grootstedelijke problematiek op dit punt. De druk komt vanuit de buurt ten noorden van de Dubbeldamseweg (Eemsteynplein e.o.), waar sprake is van tijdelijke leegstand in het kader van vernieuwing van de buurt.

F Delicten schemer/avond (kaart 4F)

Er is erg weinig loos in het Leerpark. De randen van het plangebied en dan met name de woningen aan de Dubbeldamse weg en die aan de Romboutslaan hebben in het verleden geleden onder respectievelijk inbraken in bergingen en de woningen zelf. Van de scholen is weinig bekend. Wel dat er vanuit geparkeerde auto's (avondactiviteiten scholen) ingebroken is en een enkele school de dupe is geweest (met name Insula en Schweitzer). Ook geven de bewoners van het woonwagencentrum aan wel eens te maken hebben gehad met diefstal uit hun buurtje.

4.1.2 Conclusies bedoeld en onbedoeld gebruik

Wanneer het bedoeld gebruik (kaart 3A) en het onbedoeld gebruik (kaart 3B) met elkaar vergeleken worden valt op, dat de meest in het oogspringende lijnen waarlangs criminaliteitsaspecten het Leerpark infiltreren, overeenkomen met die plaatsen waar de weinige mensen van het Leerpark wonen. Dit betekent dat bij de scenario's zeker gezocht zal moeten worden naar opties om overlast te reduceren. Verplaatsen van criminaliteits-aanjagers naar plaatsen buiten het plangebied of aan de rand van het plangebied behoren tot de opties.

Verder komt een deel van het onbedoeld gebruik voort uit de grillige vormen van de gebouwen van het Leerpark. Dit werkt onbedoeld gebruik in de hand. Scenario's dienen hier ruimtelijke verbeteringen voor te genereren. Een derde belangrijk aspect is de wijze waarop de bereikbaarheid van het Leerpark geregeld wordt. Dit geldt voor zowel fietsers als auto's en bussen.

4.2 Relevante criteria voor effectenvoorspelling

Op grond van het voorgaande zijn in overleg met de opdrachtgever criteria opgesteld als voorspeller van de veiligheidseffecten van diverse scenario's. Deze criteria komen uiteraard niet uit de lucht vallen. De basis van de set criteria wordt gevormd door acht criteria, die op basis van uitgebreid onderzoek geformuleerd zijn door Van der Voordt en van Wegen in hun in 1991 verschenen proefschrift 'Sociaal Veilig Ontwerpen'.

Ten behoeve van de specifieke eigenschappen van het Leerpark is de set van criteria van Van der Voordt en Van Wegen op onderdelen geherformuleerd.

De volgende set criteria werd uiteindelijk gebruikt voor de effectvoorspelling:

- bijdrage aan het verschaffen van *identiteit* aan het Leerpark;
- oriëntatiemogelijkheid, herkenbaarheid van ruimten en richtingen;
- bijdrage aan opvang van jeugd;
- bijdrage aan sociaal-culturele voorzieningen ook voor de aanliggende stadsdelen;
- bijdrage aan controle op geparkeerde auto's en gestalde fietsen;
- bijdrage aan veiligheidsbeleving in de openbare ruimte, vooral op 'trekroutes' van jongeren;
- duidelijke status en begrenzing van deelgebieden (overgangen tussen wonen, en functies);
- bijdrage aan de sociale controle in het Leerpark met name op het Prof. Gunningplein;
- bereikbaarheid van gebouwen voor hulpdiensten;
- bereikbaarheid en duidelijke routing van voetganger- en fietsroutes.

Voor elk scenario is nagegaan in hoeverre aan bovenstaande criteria is voldaan. In het volgende hoofdstuk worden de scenario's beschreven en beoordeeld op de acht criteria, waaruit een effectvoorspelling rolt.

4.3 Uitgangspunten scenario's

In deze paragraaf worden de conclusies en aanbevelingen, die uit dit onderzoek naar voren zijn gekomen, gepresenteerd. Deze conclusies en aanbevelingen vormen de uitgangspunten voor de scenario's, die in aanvulling op dit rapport voor het Leerpark zullen worden ontwikkeld. De conclusies en aanbevelingen zijn hierbij zodanig geformuleerd, dat zij kunnen worden opgevat als aanzetten voor een minimum-beheer variant.

4.3.1 Overlast

Scholieren zorgen op hangplekken en langs de routes die zij door het Leerpark volgen voor overlast. De oorzaak voor het rondhangen van jongeren is vooral verveling. Dit is vermoedelijk ook een oorzaak van baldadigheid en ander ongewenst gedrag. In dit onderzoek komen hiervoor twee type oplossingen naar voren.

- Creëer ruimte waar de leerlingen geen schade kunnen aanrichten en waar ze prettig kunnen verblijven.
- Geef de jongeren de mogelijkheid actief te worden. Dit is vooral ruimtelijk bedoeld en vindt zijn oplossing in een multifunctioneel centrum met voldoende ruimte om sportief bezig te zijn. Bovendien kunnen de politie (HALT) en de stadswachten in dit centrum worden gesitueerd, wat samenwerking en toezicht bevordert.

Deze twee geschetste lijnen kunnen op het Prof. Gunningplein als JOP (Jongeren Ontmoetingsplek Plek) en in het huidige gebouw van de Insula CSD samenkomen. Het idee van een multifunctioneel centrum annex buitenplaats kan ook in het hart van het studiegebied, het Overkamppark gerealiseerd worden. Dit is trouwens overeenkomstig met de visie van het Da Vinci College over de voorlopige functietoedeling⁶, waar het Prof. Gunningplein en de Insula-school de functie voor centrale voorzieningen toegewezen krijgt. Het is de bedoeling dat de jongeren een plek voor zich zelf hebben waar ze ook bij slecht weer kunnen vertoeven. Deze plek moet wel door de politie c.q. stadswachten surveilleerbaar zijn.

Noot 6 Bron: De stedenbouwkundige opgave leerpark

Om het rondtrekken van de leerlingen te beperken kan in het centrum ook een winkel of een ruim geassorteerde kantine worden opgenomen. Aanbevolen wordt verder om leerlingen van begin af aan bij de ontwikkeling van het multifunctioneel centrum annex JOP te betrekken. Hierdoor wordt de kans dat de JOP door de doelgroep aanvaard wordt en de hinder door scholieren in het Leerpark daalt vergroot.

Verder is van belang dat de doorgaande routes voor scholieren door het Leerpark duidelijker gedefinieerd worden en dat de domeinen van de bewoners beter worden begrensd en beschermd. Bovendien is het van belang dat de routes goed surveilleerbaar zijn, waardoor de politie en stadstoezicht adequater tegen overlast kunnen optreden. Tot slot wordt aanbevolen om, bij het definiëren van de doorgaande routes, nauw met de bewoners van het Leerpark samen te werken.

Ook scholen kunnen activiteiten ondernemen om de overlast te beperken, zoals het verbeteren van de toezicht, zo weinig mogelijk tussen-uren in het rooster op te nemen, dure materialen uit het zicht van inbrekers te plaatsen, goed geassorteerde kantines in te richten, afvalbakken regelmatig te legen, pauzes zo min mogelijk gelijktijdig te organiseren, etc.

Naast deze fysieke maatregelen is het nuttig om een communicatiestructuur tussen de betrokkenen partijen op te zetten. Dat kan vorm krijgen in een soort wijkoverleg. Hierbij komen alle bij het Leerpark betrokkenen partijen - dus ook vertegenwoordigers van de leerlingen - in een regelmatige vergadercyclus bijeen. Op de agenda krijgen alle onderwerpen rond het Leerpark een plaats. Daarnaast is het zinvol om voor incidenten contactpersonen aan te wijzen. Hierdoor weet iedereen wie zij met bepaalde klachten, opmerkingen en/of ideeën kunnen benaderen. Om de communicatie te verbeteren is het ook zinvol dat de politie, stadswachten en eventueel bureau HALT een (gemeenschappelijk) spreekuur in het gebied organiseren. Ook voor een toenemende samenwerking tussen de scholen is een communicatiestructuur nodig (zie verder bij het onderwerp criminaliteit).

4.3.2 Verkeer

In het Leerpark zijn reeds verschillende maatregelen genomen, die inmiddels positieve resultaten hebben opgeleverd. Genoemd kunnen bijvoorbeeld worden de busluis in de Maria Montessorilaan en de verkeersobstakels in de Prof. Kohnstammlaan en de Romboutslaan. Door deze maatregelen rijden er minder auto's door het gebied en lijkt de drugshandel vanuit auto's af te nemen. Dit kan bij de herinrichting van het Leerpark verder geaccentueerd worden door het autoverkeer verder in te dammen. Dit ligt echter niet voor de hand, omdat gebleken is dat de auto een belangrijk vervoermiddel is, vooral voor het halen/brengen van scholieren en het bezoek aan avondactiviteiten. Beter lijkt het daarom om de verkeersader die in het hele onderzoek nadrukkelijk naar voren komt, de Romboutslaan, beter als doorgangsroute te outillieren.

Ook de verkeerssituatie rondom het woonwagencentrum behoeft verbetering, waarbij het verkeer het beste om het woonwagencentrum heen kan worden geleid. Hiertoe zou het wandelpad dat om het centrum heen ligt kunnen worden uitgebreid naar een wandel/fietspad. Helemaal ideaal zou zijn dat dit pad niet om het centrum blijft heenlopen, maar 'voor de bocht' rechtdoor gaat, waardoor fietsers achter het Leerpark (eind Romboutslaan) uitkomen. Zo wordt een route gecreëerd waarbij de overlast voor bewoners tot een minimum beperkt blijft. Dit heeft wellicht ook een positief effect op het rondhangen in en rond het woonwagencentrum.

Tot slot is er een aantal gedetailleerde aanbevelingen, die hieronder puntsgewijs worden opgesomd.

- Betere parkeergelegenheid bij de Bogermanschool.
- De rotonde (bij de Blauwe tunnel op de Dubbeldamse weg) is nog steeds te smal, waardoor zij moeilijk te nemen is. Verbreding/vervanging van de rotonde is noodzakelijk.
- Om geluidsoverlast van de N3 te beperken wordt aangeraden geluidsschermen te plaatsen en geluidsarm asfalt (ZOAB) neer te leggen.
- De Ds. J. Bogermanschool en het Eben Haezer Schippersinternaat hebben behoefte aan een andere halteplaats van de bus, namelijk niet meer voor de uitgang van de school.
- Minder hard rijden en minder autoverkeer op de Dubbeldamse weg en de Romboutslaan bewerkstellen door het creëren van drempels in gebiedseigen materiaal.
- Geluidsschermen langs de spoorlijn verlengen.

4.3.3 Criminaliteit

Verschillende scholen hebben reeds een aantal succesvolle maatregelen genomen, zoals bewaakte fietsenstallingen, (deels) elektronische inbraakbeveiliging, het uit het zicht plaatsen van dure apparatuur, plaatsen van hekken, etc.. Aangeraden wordt om maatregelen die succes hebben in alle scholen in het Leerpark uit te voeren. Hiertoe is reeds een overlegorgaan geïnstalleerd, 'Veilig op School' (VOS) waarin de scholen en de politie zitting hebben. In dit overleg kan de discussie over verdere samenwerking en gemeenschappelijke activiteiten worden uitgebreid.

4.3.4 Onveiligheidsgevoelens

In het Leerpark bevinden zich veel paadjes. Deze geven sfeer aan het gebied, maar vormen ook een bron voor onveiligheidsgevoelens. Dit is echter niet noodzakelijk. Hiertoe dienen de paadjes dan wel goed onderhouden en eventueel verbreed te worden. Begroeiing moet regelmatig worden gesnoeid en de verlichting verbeterd.

Verder lijkt het Prof. Gunningplein aan revisie toe, al zijn de signalen hieromtrent niet geheel eenduidig. Zo worden de bosschages en heuvels die veel hoekjes creëren enerzijds geprezen. Hierdoor ontstaat een gezellige en beschutte hangplek voor jongeren. Aan de andere kant is het plein onoverzichtelijk en te zwaar beplant. Nader overleg over de herinrichting van het plein met betrokkenen lijkt dan ook noodzakelijk. Daarbij kunnen de ideeën die er bij sommige geïnterviewden bestaan omtrent het creëren van een plein met faciliteiten (café, terras, bibliotheek, etc.) en activiteiten (bijvoorbeeld sport) worden meegenomen.

5 Scenario's en hun veiligheidseffecten

5.1 Inleiding

De scenario's die ontwikkeld zijn hebben alle drie gemeen dat ze in de dop de kenmerken bezitten van het meest veilig alternatief (mva). Het verschil zit hem hierin dat de factor tijd grote variabele is in combinatie met de factor inspanningsverplichting.

- Het scenario *Status quo plus* is opgesteld puur op basis van groei van het Leerpark met een kleine aanpassing aan het bestaande concept. Het scenario bestrijkt vooral adviezen op beheer, gekoppeld aan kleine ontwerp-ingrepen. Dit scenario is grotendeels gebaseerd op een synthese van aanbevelingen die door geïnterviewden zijn gemaakt. Een overzicht van de aanbevelingen die zij geven wordt gegeven in Bijlage 4.
- Het scenario *Boven-lokaal* maakt een grote ruimtelijke sprong en betreft de ruimere omgeving bij de planontwikkeling en werkt enigszins volgens de slogan 'plan the impossible'.
- Het derde scenario *Triopolis*, zoekt aansluiting bij onderwijskundige concepten voor de volgende eeuw, waarbij naar een sterke verweving van werken en leren gezocht wordt.

De scenario's worden telkens beschreven op hun merites variërend van concept, stedenbouwkundige items, infrastructuur en langzaamverkeer tot en met beheersaspecten. Na de beschrijving worden ze op de criteria van Van der Voort en Van Wegen (Delft 1990) getoetst, waarna een advies voor het bestuur wordt opgesteld voor de te volgen weg. Er wordt bij de beschrijving uitgegaan van de namen van de scholen/gebruikers in de situatie zoals die was bij het ingaan van het proces (april 1998).

5.2 Status quo plus (nulvariant)

5.2.1 Het concept

Dit scenario gaat uit van het ruimtelijk verdichten van het plangebied. Het Gunningplein blijft als plein gehandhaafd en vormt een centrale plek voor de buurt/de scholengemeenschappen. Het concept gaat uit van gescheiden wonen en werken met een schil van kleinschalige werkgelegenheid naar de snelweg toe (zie ook kaart 5).

5.2.2 Uitwerking (kaart 6)

Een belangrijke *stedenbouwkundige ingreep* betreft het uitplaatsen van de tennisvereniging en het vervangen door scholenbouw. Verder volgt er wel wat verbouwing o.a. een centrumvoorziening (grote kantine, centrale bibliotheek) op locatie Insula CSD en wat uitruil van scholen (Schipperinternaat en Bogermanschool als enige scholen met jonge leerlingen bij elkaar). Op het Gunningplein wordt bij herinrichting rekening gehouden met een goede (vormgegeven) jongeren ontmoetingsplek (JOP). Mogelijk een combi van schuilen/hangen om uitzwermen naar de omringende wijk tegen te gaan. Er wordt ingezet op het uitwijken van het gemeentelijke opslagterrein naar een andere locatie waarmee ruimte vrijkomt van het realiseren van kleinschalige werkgelegenheid in combinatie met bijbouw van scholen. Bij dit laatste is het van belang te onderzoeken hoeveel er van de Romboutslaan (zuidzijde)

afgehaald kan worden om een prettig profiel terug te krijgen.

De *infrastructuur* blijft op hoofdlijnen gehandhaafd; zo blijft de bus over de Montessorilaan rijden, blijft de bussluis van kracht en zullen ook de anti-autopaaltjes in de Kohnstammalaan en Romboutslaam blijven.

De belangrijkste wijziging is het omvormen van het als 'naar' ervaren voetpad tussen Da Vinci (Welzijn) en Insula-Anne de Vries in een rijweg. Dit om het centrale gedeelte beter surveilleerbaar te laten zijn, een betere oriëntatie aan te bieden en de route te verbeteren. Een goed verlichtingsplan behoort tot de aandachtspunten. Deze ingreep betekent het verplaatsen van de paaltjes in de Kohnstammalaan (meer de kant van Anne de Vries op) alsmede een dichter op elkaar plaatsen van de paaltjes teneinde het tussendoor rijden met kleine auto's onmogelijk te maken. Wellicht dienen de paaltjes vervangen te worden door meer duurzame exemplaren, mogelijk zelfs in de vorm van flexibele afsluiting (nooddiensten).

Verder is voorzien in goede Kiss and Ride voorzieningen bij Schippers-internaat/Bogermanschool, waar andere weggebruikers geen hinder van ondervinden. Er wordt in een gemeenschappelijke bushalte op kleine afstand van de school voorzien. Het is discutabel of de rotonde voor de 'Blauwe' tunnel een goede verkeersveilige optie is. Verbetering op termijn naar 'ouderwets' kruispunt, al dan niet met verkeerslichten, lijkt optioneel. Het woonwagencentrum blijft bereikbaar vanaf Romboutslaam/plantsoen. Een fietspad tussen de rondweg en het Da Vinci-college (techniek) voorkomt overlast van fietsers/bromfietzers op het voetpad langs het woonwagencentrum en door het centrum zelf. De geluidsoverlast van brommertjes wordt hierbij gekoppeld aan het bestaande verkeerslawaai. Belangrijk is om de fiets-en wandelroute onder het viaduct, waar Laan der Verenigde Naties en Overkampweg in elkaar overgaan goed te verlichten (nachtroute).

De *beheersbaarheid van de openbare ruimte* wordt verbeterd door het plaatsen/verbeteren van hekwerken bij het cluster Da Vinci-college (Welzijn), de locatie van de Bogermanschool en het Da Vinci college (Techniek) aan de Waterinklaan. Verbetering van bestaande hekwerken vooral bij het Wartburgcollege alsmede aan de Romboutslaanzijde van Da Vinci (Welzijn) is nodig.

In de openbare ruimte dienen de zichtlijnen op het Gunningplein, alsmede enkele specifieke relaties (o.a. het doortrekken van de groenstrook bij de Buitenschool, verbeterd te worden opdat er geen onbevoegden op het grasveldje voor de (gevoelige) ramen kunnen komen. Er dient een structurele verbetering te komen bij de overgang Dubbeldamse weg ter hoogte van de twee flats (adres Lighthartlaan). Bijvoorbeeld een fraai ontworpen hekwerk met klimplanten. Nu rijden er mede door de professorische maatregelen nog steeds brommertjes doorheen. Deze ingreep betekent automatisch ook dat de brievenbussen naar het binnengebied verplaatst zullen moeten worden teneinde ongewenste looplijnen eruit te halen.

Qua *handhaving bij het beheer* dienen in ieder geval de maatregelen aangescherpt te worden op het dagelijkse schoonhouden (vaker legen afvalbakken) en nat vegen van een aantal punten. Speerpunten op dit onderwerp in de openbare ruimte zijn de driehoek Anne de Vries, Da Vinci Welzijn en Da Vinci (Educatie), het Gunningplein en de hoek Romboutslaam/Montessorilaan. Optioneel is het neerzetten van de zogenaamde blikvangers op kwetsbare locaties.

Verder dient vooral aansluiting gezocht te worden bij het beheerplan van wijkcoördinator Saskia Laaper, zeker waar het convenanten en afspraken met derden over beheer en toezicht/handhaving betreft. In de interviews wordt hier uitgebreid bij stilgestaan.

Een *bijzonder punt van aandacht* betreft de naamgeving van de adressen van de scholen. Zo is er erg veel voor te zeggen de Romboutslaam na de

scherpe bocht een andere naam te geven dan het deel waar de woningen staan. Daarnaast is het aan te bevelen om de huisnummering beter zichtbaar te maken om de nijpende problemen met de oriëntatie te verbeteren. Ook andere straatnamen zouden logischer kunnen; dat Waterinklaan en Montessorilaan enerzijds en Lighthartlaan en Kohnstammilaan anderzijds één doorgaande weg vormen werkt niet verhelderend.

5.3 Boven-lokaal

5.3.1 Concept

Het concept straalt een sterk regionaal karakter uit, waarbij het Leerpark en zijn omgeving op te vatten is als een kwadrant waar activiteiten op boven-lokaal niveau gebundeld worden; ziekenhuis, sportaccommodatie, recreatieterrein, Dordtpark/Overkamppark en de scholen. Er is een 'denkend hart' gevestigd in het Overkamppark, waar zowel scholen als andere voorzieningen alsmede de buurten gebruik van maken, gevestigd in het Overkamppark. Het Leerpark zelf verdicht zich door scholen, woningen en bedrijvigheid. En wel zo dat er weliswaar een scheiding tussen wonen en werken optreedt, maar dat beide functies (als Yin en Yang) toch nauw in elkaar grijpen. Zowel het Gunningplein als het terrein van de tennisvereniging worden benut om te bouwen (zie ook kaart 5).

5.3.2 Uitwerking (kaart 7)

Als *stedenbouwkundige ingreep* vindt naast nieuwbouw van scholen (vooral tennisterrein en Gunningplein), woningen (vooral Gunningplein) en wonen boven scholen (aan de randen van het Gunningplein) vindt er ook omvorming van scholen tot casco voor alternatieve woonvormen en kleinschalige bedrijvigheid plaats. De bestaande scholen kunnen zich lenen voor casco, mits het binnen geluidsniveau binnen de normen die het bouwbesluit stelt, valt.

Er zijn drie aandachtspunten die met de boven-lokale opvatting in het gebied tot uitdrukking komen.

- In het Overkamppark is ruimte gemaakt voor een voorzieningencomplex, waar zowel het Merwede ziekenhuis, de sportvoorzieningen, het Leerpark, het Land van Valk en Dubbeldam baat bij hebben. Voor het Leerpark betekent de locatie een centrum met ruimten waar docenten kunnen recreëren, rustig kunnen werken en mogelijk een plaats van waaruit virtueel lesgegeven wordt; indien een docent 'life' nodig is, is hierin eenvoudig te voorzien, daar de afstand tot het scholenpark ondanks de scheidende werking van de N3, gering is.
- Een andere belangrijke ingreep in het Overkamppark is de opwaardering tot verblijfsgebied voor scholieren, waarmee voorkomen wordt dat ze uitzwermen naar het Land van Valk en belendende buurten. Een (functioneel) referentiebeeld is de universiteit Twente, waar op en om de Bastille een sociaal/cultureel zenuwcentrum is, waar zowel door studenten als door externen gebruik van wordt gemaakt. Het is wel noodzaak voor zowel mooi als lelijk weer invulling hieraan te geven.
- Toevoeging van functies op die plek levert ook voordelen op, daar waar nu een sociaal onveilige doorgaande route is en waar als enige plek in het studiegebied meldingen van seksuele delicten vandaan komen. Het 'denkend hart' kan een veilige brug slaan tussen de Dubbeldamse kant en de rest van Dordrecht. Voorwaarde is evenwel dat het goed in het zicht is gelegen en niet te ver van de weg af. Afsluitbaarheid is een pré

De *langzaamverkeersverbindingen* dienen vanaf alle vier de kwadranten op

het 'denkend hart' uit te komen en moeten een hoge mate van sociale veiligheid oproepen. Voorwaarde is dat het als onprettig ervaren tunneltje van de Dubbeldamse weg vanuit deze optiek als veilige dagroute meegewogen wordt. Zowel het woonwagen-centrum als de Romboutslaan en een gedeelte van de Dubbeldamseweg worden ontlast als doorgaande route voor scholieren van buitenaf. Voor het Leerpark zelf geldt dat een goede doorbloeding van doorgaand langzaam verkeer belangrijk is.

De infrastructuur voor ten minste één buslijn wordt meer door het hart van de wijk getrokken. Immers, door het concentreren van woningen is het wenselijk een bus dichterbij de oostkant van het Leerpark te brengen, zonder in het verlies aan capaciteit voor leerlingen te voorzien. Ten minste één bus buigt vanaf de Montessorilaan bij het Gunningplein af en draait de Ligthartlaan in om vervolgens op de Waterinklaan weer op de oude route te komen. Haltes zijn er in ieder geval aan de noordoostzijde van het Gunningplein.

Doorgaande auto's worden geweerd, maar ook in dit scenario is de doorbloeding in het noordelijk deel van het plan vergroot. Waarmee ook de herkenbaarheid voor bezoekers wordt verbeterd.

Door de verdichting met scholen wordt de overkill aan *openbare ruimte* teruggedrongen. Dit komt vooral het profiel van de Romboutslaan (zuidzijde plangebied) ten goede. Maar ook de enorme maat van het Gunningplein. Het groen aan de Montessorilaan/Waterinklaan wordt teruggebracht tot goed te overziene proporties. Ook hier worden de erfscheidingen adequaat vormgegeven weergegeven.

Beheer

Ook in dit scenario zijn convenanten erg belangrijk, zeker omdat een parkgebied met functies een goede afstemming qua beheer vraagt. In het deel waar scholen geconcentreerd zijn is een bewaking van het complex goed te realiseren.

5.4 Triopolis

5.4.1 Concept

Bij dit concept is het sleutelwoord 'kwartieren'. Hiermee wordt bedoeld dat over het Leerpark verspreid clusters worden gemaakt, die telkens in een bepaalde verhouding plaats bieden aan leren, wonen en werken. Dit werken is gerelateerd aan school en anticipeert op 'de nieuwe tijd' waarin het bedrijfsleven scholen als het ware adopteert. Belangrijk is dat er geen monofunctionele gebiedjes in het scholengedeelte ontstaan, maar een mengvorm van functies die eigenheid genereert. In dit scenario is voorzien in een zekere afscherming van de bestaande woonclusters. Zo ligt om die reden het Philipswijkje als een 'burcht', opgehangen aan de Dubbeldamse weg. Ook de woningen aan de Romboutslaan krijgen zo'n status alsmede het woonwagencentrum en de cluster bij de 'Blauwe' tunnel (zie ook kaart 5).

5.4.2 Uitwerking (kaart 8)

De *stedenbouwkundige uitbreidingen* van de clusters volgen het bouwprincipe van het gesloten bouwblok. Deze verkavelingsvorm is vanuit veiligheid en criminaliteit gezien verreweg het meest gunstig. De nieuwbouw moet dan aansluiten bij het bestaande bouwvolume en zo goed en kwaad als het kan een heldere cluster met duidelijke rooilijnen en erfgrenzen krijgen. Een en ander aangevuld met in de architectuur mee ontworpen hekwerken. Het gebouw van de vestiging van Insula CSD krijgt een centrumfunctie.

Een JOP wordt ontworpen op het plateau bij de 'Blauwe' tunnel (om jongeren vanuit het Land van Valk niet onnodig ver het Leerpark in te trekken).

Er komt een fysieke scheiding tussen het Philipswijkje (Philipspensioenfonds) en de rest van het Leerpark.

Een middel is om de buurt ruimtelijk meer op te hangen aan de Dubbeldamse weg. Een ontsluiting in het verlengde van de Kees Boekenlaan behoort tot de opties deze samenhang te genereren en tevens het zwermen door het buurtje terug te dringen.

De *busroute* loopt vanaf de Laan der Verenigde Naties naar de noordzijde van het Gunningplein en via de doorgetrokken rijweg aan de noordzijde van het Gunningplein om zo weer op de Waterinklaan uit te komen alvorens op de Dubbeldamse weg aan te takken. Belangrijke ingreep in de *infrastructuur* is dat het hele Leerpark openbaar gebied wordt waarbij de auto's in het hele gebied kunnen komen. De sluisjes en paaltjes verdwijnen dan ook in dit scenario. Het is noodzakelijk om ook clusters te ontsluiten vanaf nieuw te ontwikkelen infrastructuur. Zoals bijvoorbeeld bij het cluster ten zuiden van het tenniscomplex.

Het woonwagencentrum wordt ontsloten vanaf de Dubbeldamse weg. Goede verkeersremmers zijn op deze route wenselijk.

Een goede oost-west verkeersverbinding voor fietsers en brommers is nodig. De wandelroute langs het woonwagencentrum zou in die hoedanigheid meer als fietsroute gedimensioneerd moeten worden.

De sterk verdichte clusters worden als stedelijke straten weergegeven. Dat betekent voor de *openbare ruimte* dat er geen schier oneindige groenstroken in het profiel komen, maar dat de kwaliteit in sierlijke boomrassen gezocht wordt alsmede in duurzaam bestratingsmateriaal en straatmeubilair.

Het hoofdmoment in de openbare ruimte blijft het Gunningplein.

Door het nastreven van het volume van het gesloten bouwblok ontstaan goed *beheerbare* eenheden, die afhankelijk van de plek, meer of minder andere functies dan die van school kunnen krijgen.

5.5.1 Toetsing scenario's aan de hand van de acht criteria

Criteria:	Status quo plus:	Bovenlokaal:	Triopolis:
• bijdrage aan het verschaffen van <i>identiteit</i>	- het Gunningplein blijft gehandhaafd als centrale open ruimte - door toevoeging extra rijroute (verlengde Romboutsplantsoen) goede oriëntatie	- op grote schaal is het Leerparkquadrant een zeer herkenbaar object - op lagere schaal ligt het genuanceerder; het Gunningplein verdwijnt en ook de tennisvelden worden verruild voor scholen; de centrale plek wordt ingeruild voor woonmassa. - het verlenen van identiteit vormt een punt van aandacht	- Gunningplein blijft centrale ruimte in het plangebied - door kwartierbenadering krijg je een versterking van de buurtjes
• oriëntatiemogelijkheid, herkenbaarheid van ruimten en richtingen	- te ruime straten - te ondoorzichtig groen - door het omvormen van voetpad naar rijweg wordt herkenbaarheid/vindbaarheid verbeterd	- bundeling van functies maakt het beter herkenbaar	- het opvullen van gaten totdat min of meer gesloten bouwblokken ontstaan leidt tot helderheid; de eigenheid komt mogelijk tot uitdrukking indien architectonische accenten worden toegevoegd.
• bijdrage aan sociaal-culturele voorzieningen	- nihil door keuze scholengebied sec te verdichten - tennisvereniging verdwijnt	- grote bijdrage op grote schaal door boven-lokale benadering /koppeling aan aspecten regio; daartegenover staat dat de sociaal-culturele voorzieningen aan het Leerpark zelf onttrokken worden dit voor het plangebied minder attractiviteit opleverd.	- sterke bijdrage door benadering op gebouwblokniveau
• bijdrage aan veiligheidsbeleving in de openbare ruimte, vooral op 'trek-routes' van jongeren (routing)	- voorziet in kleine architectonische maatregelen en goede beheermaatregelen - komst centrale kantine(s) in centrum plangebied voorziet in terugdringen uitzwerfroutes - moeilijke route langs woonwagencentrum verdwijnt	- zuigingskracht Land van Valk verminderd door aantrekkelijkheid 'denkend hart' - Gunningplein verdwijnt en daarmee de centrale rondhangplek	- voorziet in voorzieningen op grondgebied land van Valk. (o.a. JOP bij Blauwe tunnel, waardoor jongeren uit de buurt niet het Leerpark ingedreven worden om te hangen) - segregatie mede vormgegeven door busroute - ontsluiting woonwagencentrum vanaf Dubbeldamseweg

• bijdrage aan controle op geparkeerde auto's en gestalde fietsen	• surveilleermogelijkheid Verlengde Romboutsplantsoen positief	- doorgaande routing bus om het plein ook openbaar voor auto's doch geen aantrekkelijke doorgaande route - goede surveillance	- sterke bijdrage door toename woningen (gesloten bouwblok + sociale ogen rondom - bus gaat door de wijk en ontsluit kwartieren
• duidelijke status en begrenzing van deelgebieden	• voorziet in extra hekwerken bij moeilijk controleerbare semi-openbare ruimten	- geen extra hekwerken, maar wel een aaneengesloten domein voor de scholen; eenduidige massa betere beheersbaarheid.	- benadering gesloten bouwblok uiterst positief
• bijdrage aan de sociale controle in het Leerpark	- geen extra woningen in het gebied = geen bijdrage sociale ogen; wel zou de voorgestelde fietsroute parallel aan de N3 hier een bijdrage aan kunnen leveren	■ extra woningen op plaatsen waar anders geen woningen zouden komen. Bus door de wijk geeft ook meer doorbloeding en levendigheid. - positief is de mogelijkheid tot het verbeteren van de (avond) langzaamverkeer verbinding tussen Dordrecht en Dubbeldam, waarmee de doorgaande routes in het Leerpark ook verbeterd worden.	• toevoeging extra woningen en kleinschalige werkgelegenheid verspreid door de wijk • met name 's avonds routes goed doorbloed door spreiding functies
• bereikbaarheid van gebouwen voor hulpdiensten	• verbeterd door introductie rijweg in plaats van wandelpad voorgestelde flexibele afsluiting beter dan huidig systeem	■ verbeterde circulatie waardoor bereikbaarheid en vindbaarheid toeneemt.	• verbeterd door openbaarheid publiek domein
• bereikbaarheid en duidelijke routing van voetganger- en fietsroutes	• busroute blijft zelfde; aanvoerroutes nauwelijks beter. Door intro autoroute verbetering 'loop' mits oriëntatie beter door verbeterde naamgeving/nummering	- verbeterde fietsroute ter plekke van tunneltje onder N3	• het ontstane grid is duidelijk voor alle verkeersgebruikers

6 Aanbevelingen voor het bestuur

6.1 Vooraf

De startnotitie Veiligheid Effect Rapportage Leerpark is besproken en vastgesteld in de stuurgroep. In deze stuurgroep zitten naast betrokkenen uit de gemeente Dordrecht vertegenwoordigers van de scholen, die in het Leerpark participeren alsmede vertegenwoordigers van bewonerscomité's. De VER Leerpark wordt dan ook eerst in de stuurgroep besproken, waarna het aan de bestuurders wordt voorgelegd. In de praktijk zal dit de commissie Openbare orde en veiligheid zijn, dan wel de commissie Ruimtelijke ordening, of mogelijk beide.

6.2 Afweging scenario's.

De gehele tabel 4.5.1 overziend vallen in grote lijnen de volgende conclusies te trekken.

- Het scenario Status quo plus geeft een aanmerkelijke verbetering op het vlak van veiligheid, maar doet niets aan twee andere grote problemen van het gebied: het gebrek aan identiteit en de moeizame verkeersstructuur.
Bovendien speelt het niet in op onderwijskundige ontwikkelingen van de 21e-eeuw. Het scenario is niet vernieuwend, heeft op maatschappelijk vlak geen meerwaarde.
- Het scenario Bovenlokaal is weliswaar zeer aantrekkelijk omdat het voor een veel groter gebied een impuls kan geven, maar het is de vraag of de veiligheid er wezenlijk op vooruit gaat. Er worden gevoeligheden geïntroduceerd (cruciale routes via tunnel en viaduct, kwetsbare voorziening in het park). Het scenario trekt een wissel op het beheer. Voor het Leerpark sec zijn de verbeteringen niet sterk merkbaar. De gevoelens van veiligheid zullen zeker wel iets vooruitgaan door vergroting van het volume wonen en het uitplaatsen van de centrale ontmoetingsplek, maar de identiteit noch de verkeersstructuur worden wezenlijk aangepakt.
- Het scenario Triopolis steekt boven de voorgaande twee uit, immers:
 - het betekent een aanmerkelijk verbetering van de veiligheidssituatie;
 - hetzelfde geldt voor de verkeersstructuur;
 - de identiteit wordt verbeterd.

Daarnaast speelt het in op onderwijskundige vernieuwing in de 21e eeuw. Het heeft maatschappelijke meerwaarde. De integratie van onderwijs en werken kan bovendien een veiligheidseffect hebben. De omvang daarvan is moeilijk in te schatten, maar er zijn meer indicaties pro dan contra dat veiligheidseffect positief is. Vooral de versterking van de relatie tussen de functies maakt dat de betrokkenheid, het beheer en de sociale ogen gestimuleerd worden. Doordat leerlingen en leraren veel tijd op de campus doorbrengen, intensificeert het gebruik (24-uurs economie) en is er altijd leven in de brouwerij (sociale ogen). Gebruikers zullen het gebied als meer van 'hun' ervaren (betrokkenheid).

6.3 Aanbevelingen

- Bezie of er vanuit andere functies om het gebied (Merwedeziekenhuis, woonwijk Dubbeldam, het Overkamppark zelf), aanleiding is om het plangebied 'Leerpark' in een grotere context te plaatsen, en aan uitwerking van het scenario 'Bovenlokaal' te gaan werken. Als die aanleidingen er niet zijn, is het raadzaam dit scenario te laten vallen daar voor het Leerpark alleen de sprong over de N3 niet voldoende voordelen biedt.
- Bekijk op welke termijn het scenario 'Triopolis' uitgewerkt kan worden. Het is raadzaam te berekenen of het gebied de intensivering aan kan qua ruimtegebruik en verkeersstromen. Als het scenario zonder problemen ruimtelijk te implementeren valt in het huidige plangebied heeft dat de voorkeur. Dan is de noodzaak evident te onderzoeken wat nodig is om de periode tussen nu en het jaar van mogelijke realisatie te overbruggen. Overweeg het scenario 'Status quo plus' geheel of gedeeltelijk in te voeren indien de termijn waarop 'Triopolis' gerealiseerd kan worden langer is dan verantwoord. Vijf jaar lijkt een goede grens; indien het langer wordt dan moet je aan inzet van een korte termijn scenario denken, náást een scenario voor de lange termijn. Zo kan er eerst ingezet worden op een scenario 'Status quo plus' waarna in een tweede fase naar 'Triopolis' wordt overgeschakeld. Mocht het scenario ruimtelijk niet in te passen zijn dan kan uitgeweken worden naar een cocktail van 'Triopolis' met 'Bovenlokaal'. Veiligheid en beheer zullen dan zeer belangrijke aandachtspunten bij de uitwerking zijn.

6.4 Vervolgstappen

Wanneer het bestuur heeft gekozen voor een bepaald scenario of een combinatie van elementen van verschillende scenario's dan blijft het zorg de veiligheid bij de vervolgstappen te bewaken. Dat geldt in eerste instantie voor het stedenbouwkundig plan. De ambitie moet zijn om niet tevreden te zijn met het huidige veiligheidsniveau.

Behalve het ambitieniveau is ook het draagvlak belangrijk.

Naast presentaties aan het gemeentebestuur waarin de scenario's en hun gevolgen worden voorgelegd kunnen de scenario's in een vervolgfase voorgelegd worden aan belanghebbenden. Dit teneinde het draagvlak in een vroeg stadium reeds te vergroten.

Bijlage 1 Bevolkingssamenstelling Land van Valk, Staart en Binnenstad

In de rapportage wordt de criminaliteit in het land van Valk vergeleken met Staart en de Binnenstad. In deze bijlage wordt gepresenteerd in hoeverre de populatie in de drie gebieden overeenkomen. Verschillen hierin maken dat gevonden verschillen in criminaliteit (deels) aan de bevolkingssamenstelling moet worden toegeschreven. Een denkbeeldig voorbeeld kan dit illustreren: wanneer in één van de vergelijkende wijken een veel lager percentage criminaliteit wordt gevonden en deze wijk meer dan gemiddeld wordt bewoond door ouderen, is het waarschijnlijk dat de omvang van de criminaliteit in ieder geval wordt beperkt doordat ouderen zich naar verhouding minder vaak schuldig maken aan criminaliteit dan andere leeftijdsgroepen.

Tabel B1.1 Geslacht inwoners Land van Valk, Staart en Binnenstad in 1997 (in %)

geslacht	Land van Valk	Staat	Binnenstad: 19e eeuwse schil
man	50	48	50
vrouw	50	52	50
totaal	100	100	100

Tabel B1.2 Leeftijd inwoners Land van Valk, Staart en Binnenstad in 1997 (in %)

leeftijd	Land van Valk	Staat	Binnenstad: 19e eeuwse schil
0-14	22	17	18
15-24	13	12	14
25-39	24	24	27
40-49	14	13	15
50-64	14	14	14
65 +	12	19	13
totaal	100	100	100

In staat wonen naar verhouding iets meer ouderen. De populatiesamenstelling in de Binnenstad is nagenoeg gelijk aan het Land van Valk.

Tabel B1.3 Nationaliteit inwoners Land van Valk, Staart en Binnenstad in 1997 (in %)

nationaliteit	Land van Valk	Staat	Binnenstad: 19e eeuwse schil
Nederlands	95	90	90
Turks	4	4	5
Marokkaans	1	2	2
overig	1	4	3
totaal	100	100	100

Bijlage 2 Lijst geïnterviewden

Volgende personen zijn geïnterviewd:

Bewoners

Bewonerscomité
Woonwagencentrum

Dhr. Heuverling, 'chef' en bewoner

Gebruikers

Winkels

Snackbar Huug
Supermarkt

Dhr. R. van der Linden, secretaris
winkeliersvereniging
eigenaren
bedrijfsleider

Politie
DLTC (Tennisvereniging)
Stadswachten

Mw. E. Flikkema, taakaccenthouder VO
Dhr. P. Kingma
Dhr. J. Kop, hoofd Stadswacht
Dordrecht

Scholen

Da Vinci College

Insula College

Dhr. J. de Jonge, directeur Facilitaire
Zaken
Dhr. G.E. Gruis, locatie directeur
locatie Anne de Vries, lid van het
bestuur Insula-scholengemeenschap

Da Vinci College

Dhr. van de Hoek, locatie directeur
locatie Sector Techniek, lid van het
bestuur Insula-scholengemeenschap

Bijlage 3 Verslagen van de interviews veiligheidsbeleving en gebruiksstructuur

1 Verslag van groepsinterview met bewoners Leerpark Dordrecht

In dit stuk wordt verslag gedaan van een interview met de bewoners van het Leerpark Dordrecht. Dit gesprek vond plaats op woensdag 6 mei van 19.30 uur tot 21.30 uur. Aanwezig waren 7 bewoners (twee vrouwen en vijf mannen). Allen wonen zij in het Leerpark. In dit verslag worden de door deze bewoners gemaakte opmerkingen op een rij gezet.

Overlast

Scholieren veroorzaken niet zozeer geweldsdelicten tegen personen, als wel allerlei vormen van overlast. Genoemd worden de volgende voorbeelden:

- volle vuilnisbakken omgooien;
- op de stoep fietsen;
- autospiegels stuk maken;
- krassen op auto's maken;
- kortste weg naar school nemen, waarbij tuinen, plantsoenen e.d. het moeten ontgelden;
- troep achterlaten (brood, lege patatbakjes);
- fiets slopen en in de sloot gooien;
- brutaal naar binnen kijken;
- fruitbomen plunderen.

In enkele gevallen is contact opgenomen met de directie van de (betreffende) scholen. Hier zijn overwegend positieve ervaringen mee. Zo werden vroeger in de huizen vaak ruiten ingegooid. Hierover is overleg geweest met de schooldirectie. Dit heeft ertoe geleid dat dit de laatste twee jaar nauwelijks meer voorkomt. Ook over andere incidenten, waaronder het gooien van tomaten naar bewoners van de nabijgelegen zwakzinnigen-inrichting, vallen positieve geluiden. Wel blijkt het eerst zaak de goede persoon te pakken te krijgen. Een en ander heeft ertoe geleid dat de houding van de bewoners ten opzichte van het Leerpark positief en welwillend te noemen is.

De gemeentereiniging functioneert goed. Wel zijn er wellicht te weinig afvalbakken. Afvalbakken zitten soms te vol waardoor alles ernaast valt. Dit zou één van de oorzaken kunnen zijn van het gooien van troep op straat. Volgens één bewoner zorgen de woonwagencentrumbewoners ook voor zwerfvuil. Verder melden de bewoners dat zij vroeger veel last hadden van graffiti. Graffiti lijkt echter onder de jeugd minder populair te worden. Bovendien is er nu een contract met een reinigingsbedrijf dat elk half jaar graffiti verwijderd. Meer compromitterende graffiti (hakenkruizen, etc.) wordt binnen een dag verwijderd.

Enkele bewoners maken melding van drugshandel vanuit auto's. Ook wordt in het Leerpark drugs geconsumeerd. Bijvoorbeeld in portieken, in de 'MTS-schuur' en op andere plaatsen. Overigens wordt ook door de bewoners bevestigd dat er een verschil is tussen harddrugsgebruik en bijvoorbeeld blowen. In het Leerpark gaat het waarschijnlijk vooral om het laatste. Er worden bijvoorbeeld nooit spuiten gevonden en geen harddrugsverslaafden signaleerd.

Ook wordt gemeld dat allochtonen die boven de Dubbeldamse weg wonen wel eens in het Leerpark rondhangen en daar voor overlast zorgen (waaronder vechtpartijen met scholieren). De door de interviewers gesignaleerde zwervhond wordt niet direct herkend. Vermoed wordt dat het hier om een hond uit het woonwagencentrum ging. Zwerfkatten worden wel gesignaleerd.

De meeste scholen zijn omringd door hekken. Deze zijn vooral in de laatste vijf jaar geplaatst. Doel is volgens de bewoners om het ingooien van ruiten en inbraak in scholen tegen te gaan. Deze overtredingen worden volgens de bewoners vooral door de 'eigen' leerlingen van de school gedaan.

Verkeersoverlast: met name over de Dubbeldamse weg, maar ook op de Romboutslaan wordt volgens de bewoners te hard gereden. Ook pizza-coeriers scheuren af en toe door de wijk. De nabijgelegen N3 zorgt alleen voor geluidsoverlast waar nog geen zacht asfalt (ZOAB) is gelegd. Positief zijn de bewoners over de geplaatste geluidsschermen aan de spoorbaan. Ook de busluis in de Montessorilaan, die verder ontoegankelijk voor auto's is geworden, wordt positief gewaardeerd. Opgemerkt wordt wel dat de rotonde (bij de tunnel) weliswaar een verbetering is, maar nog steeds niet geheel moeiteloos begaanbaar. Bovendien houden scholieren zich slecht aan de verkeersregels en rijden tegen het verkeer in naar de blauwe tunnel.

Vanuit het woningendeel van het Leerpark wordt geanticipeerd op de (door scholieren) veroorzaakte overlast. Zo plaatsen veel bewoners afscheidingen om de tuinen om doorloop van scholieren te voorkomen. Ook heeft één bewoner zelf een bord met 'verboden toegang' gemaakt en geplaatst. Een incident betreft woningbouwvereniging Philips, de beheerder van de laagbouw op de kop van het Leerpark. Deze volhardt in het bedekken van paden met kiezels. Deze kiezels worden echter gebruikt voor vernieling/-vandalisme. Bewoners legden daarom graszoden. Deze werden door de woningbouwvereniging echter weer vervangen door kiezels (om te voorkomen dat er over dit pad gefietst wordt).

Criminaliteit

De volgende delicten komen in het Leerpark voor:

- inbraak in auto's;
- inbraak in woningen;
- fietsendiefstal;
- geweldsdelicten.

Inbraak in woningen vertoont pieken en dalen. Het vermoeden bestaat dat veel van deze inbraken door drugsverslaafden worden gepleegd. Geweldsdelicten vinden minder vaak plaats. Wel wordt melding gemaakt van het feit dat er af en toe confrontaties zijn tussen jongeren uit het woonwagencentrum en jongeren uit de buurt. Vroeger waren er nogal eens vechtpartijen tussen leerlingen van rivaliserende scholen. Dit is inmiddels echter verleden tijd.

Onveilige plekken

Gevraagd is naar het bestaan van plaatsen in het Leerpark waar mensen zich, of er nou wat gebeurt of niet, onveilig voelen. Deze plaatsen zijn aangetekend op een kaart. Tunnels, afgelegen en smalle padjes en spaarzame verlichting zijn oorzaken voor onveiligheid. Verder mijden de meeste bewoners het woonwagencentrum. De centrumbewoners zelf komen wel in

het Leerpark, zeker wanneer zij met de auto zijn. Er is namelijk maar één auto-route naar het centrum. Deze loopt over de Romboutslaan. Aan de andere kant van het centrum is wel een toegang voor fietsers en wandelaars.

Vroeger liepen voetbalsupporters, wanneer zij FC Dordrecht bezochten, rakelings langs het Leerpark. Hierbij wilden zij ook nog wel eens het Leerpark inlopen. Sinds Dordrecht geen eredivisie meer speelt is hiervan echter geen sprake meer. Er wordt op dit moment wel weer geïnvesteerd in het stadion en de club. De vraag is welke gevolgen dit voor het Leerpark heeft.

2 Verslag van interview met bewoner woonwagencentrum

Overlast

Een belangrijk punt voor de bewoners van het woonwagencentrum is de verkeersoverlast. Een doorgaande route naar het Leerpark loopt voor wandelaars, fietsers en brommers namelijk over het woonwagencentrum. Voorheen reden met name bromfietzers op deze route te hard. Daarom zijn er 'sluishekjes' geplaatst. Nu valt het wel weer mee, maar het blijft een fenomeen dat de rust in het woonwagencentrum danig verstoort. Overigens zijn het meestal scholieren die het centrum doorkruisen. Bewoners van het Leerpark gaan meestal om het centrum heen.

Om het woonwagencentrum heen is een wandelpad aangelegd. In de praktijk nemen veel fietsers en bromfietzers dit pad. Dit is (in de huidige staat) echter beslist geen ideaal alternatief. Het levert om twee redenen verkeersgevaarlijke situaties op. Ten eerste omdat het verkeer van twee kanten komt, terwijl er op het pad geen middenstreep is aangegeven. Met name in de scherpe bocht vormt dit een risico voor verkeersongelukken. Ten tweede is er nauwelijks ruimte voor de wandelaars meer. Overigens is er ruimte genoeg om het wandelpad te veranderen in een fietspad. Door de heer Heuvelink wordt gesuggereerd dat dit pad voor de bocht rechtdoor aangelegd kan worden, waardoor fietsers achter het Leerpark (eind Romboutslaan) uitkomen. Op deze wijze wordt een route gecreëerd waarbij de overlast voor bewoners tot een minimum beperkt blijft. Dit zou ook helpen tegen de geluidsoverlast die met name de brommertjes van scholieren verspreiden. Geluidsoverlast ontstaat overigens ook door de aanpalende rondweg.

De bewoners van het woonwagencentrum gaan zelf met de auto vrijwel altijd over de Romboutslaan richting het centrum van Dordrecht.

Verder merkt de heer Heuvelink op dat er sprake is van hangplekken rondom het woonwagencentrum. Hier gaat geen plezierige sfeer vanuit en bovendien laten de jongeren veel troep achter. Toen het woonwagencentrum er net was, kwamen veel mensen kijken om te zien hoe het eruit zag. Deze attractieve functie van het centrum is inmiddels verleden tijd.

Criminaliteit

Verder worden vanuit het woonwagencentrum diverse vormen van kleine criminaliteit gesignaleerd, zoals fietsendiefstal, diefstal uit de auto, etc.. Ook worden wel eens auto's gesignaleerd, waar vanuit drugs worden gedeald. Bij de aanleg van het park werden vooral veel bouwmaterialen gestolen. Deze fase is inmiddels achter de rug. Opgemerkt wordt dat de

sociale controle in het park groot is. Criminele activiteiten als woning-inbraak, graffiti en vandalisme komen in het centrum tot nu toe dan ook niet voor. Ook heeft de heer Heuvelink niets gehoord over gewelddelicten.

Sociale onveiligheid

Er zijn geen plekken waar de woonwagencentrum-bewoners zich onveilig voelen.

De heer Heuvelink vertelt enige tijd over de problemen die er rond de vestiging van het woonwagencentrum zijn geweest, met name over de weerstand bij de andere bewoners van het Leerpark. Hieruit blijkt dat het centrum oorspronkelijk een stadspark voor de bewoners zou worden. De eerste bomen waren reeds geplant. De verandering van de bestemming maakte de bewoners dan ook niet erg enthousiast. Integendeel, wanneer er ergens een probleem van gemaakt kon worden, lieten de bewoners dit niet na. Vanuit het centrum is bewust voor de strategie gekozen om de bewoners in 'alles' hun zin te geven. De bewoners van het woonwagencentrum hadden namelijk ook wel begrip voor de situatie van de oorspronkelijke bewoners van het Leerpark en de 'menselijke' angst voor zoiets onbekends als een woonwagencentrum. Deze strategie heeft vruchten afgeworpen. Inmiddels zijn de verhoudingen positief.

3 Verslag van interview met

- de secretaris van de winkeliersvereniging
- de bedrijfsleider van supermarkt de boer
- eigenaar snackbar Huug

Uit de interviews komt naar voren dat de klandizie van de scholieren in de omringende winkels van het Leerpark meevalt. De scholen hebben zelf kantines met een uitgebreid assortiment, waar de leerlingen hun 'boodschappen' doen. Wel gaan scholieren nog wel eens naar de tabakswinkel aan de Krommedijk om daar zoete versnaperingen te kopen. De bedrijfsleider van de supermarkt heeft nog het idee gehad om een klein filiaal in het leerpark te openen. Dit idee is afgeblazen, voornamelijk omdat er vermoedelijk te weinig omzet gedraaid zou worden. De bedrijfsleider van De Boer ziet alleen nog mogelijkheden voor een MacDonalds.

Verder blijkt uit de gesprekken dat ook winkeldiefstal door scholieren nauwelijks voorkomt. De heer van de Linden kent in de laatste paar jaar slechts één geval van diefstal door scholieren.

Huug beheert een snackbar vlakbij het Leerpark. De snackbar bevat naast een snack-buffet tevens één tafel en diverse (gok)apparaten. Het is goed toeven bij Huug.

Gevraagd naar bezoek van scholieren aan de snackbar, meldt Huug het volgende:

Voorheen kwamen scholieren inderdaad veelvuldig langs. Daar is echter een eind aan gekomen, doordat de scholen zelf voorzieningen gingen aanbieden. Huug spreekt zelfs van een verbod om de snackbar te bezoeken.

Verder is het volgens Huug een rustige wijk. Vroeger gebeurde wel eens wat (confrontaties tussen rivaliserende jongeren, etc.), maar tegenwoordig valt het erg mee.

Al met al ontstaat de indruk dat de winkels in de omgeving van het Leerpark nauwelijks overlast of profijt van de aanwezigheid van scholieren ondervinden. Tegen een uitbreiding van het aantal scholieren hebben zij dan ook geen enkel bezwaar.

4 Verslag van interview met de politie, taakaccenthouder vo

- Incidenten

Autodiefstal en -inbraken: Romboutslaan, 's avonds worden de auto's van de cursisten door junks 'langs gegaan.' Westelijk gedeelte van de Jan Ligthartlaan en noordelijk gedeelte van de Prof. Kohnstammlaan: dito. Zelden op parkeerplaatsen van scholen.

Fietsendiefstal en -vandalisme: overal in het gebied maar niet meer dan elders in Dordrecht. Een bewaakte fietsenstalling zoals bij de Anne de Vriesschool scheelt een hoop.

Gewelddadige criminaliteit: op doorgaande routes m.n. Montessorilaan en Prof. Waterinklaan. Een piek van tasjesroof en het in elkaar slaan van jongens op het bruggetje aan het oostelijke eind van de Dubbeldamse weg. Nadat de politie met de jongens gepraat had stopte het. De verhoudingsgewijs hoge criminaliteitscijfers voor tasjesroof verklaart Erna Flikkema met een aantal junks die in de goedkope huizen ten noorden van het plangebied gehuisvest zijn en op de nabije weg geld voor hun verdovende middelen roven. Overige daders komen van scholen buiten het gebied van het Leerpark, bijvoorbeeld van het Stedelijk Dalton Lyceum of van het ziekenhuis op de Overkampweg.

Algemene indruk is dat de gewelddadige criminaliteit nogal laag ligt, wat volgens haar niet met meldmoeheid of meldangst te maken heeft.

- Hangen
Op Prof. Gunningplein overdag, veroorzaakt het rondhangen geen hinder. De route van de jongeren naar het plein levert wel hinder op omdat ze door achterpaadjes van huizen gaat. Probleem: de paadjes en het Prof. Gunningplein zijn slecht surveilleerbaar. Rondhangen van scholieren bij slecht weer onder de overkappingen van twee woonhuizen aan het westelijke gedeelte van de Jan Ligthartlaan is echter wel hinderlijk. Routes naar de stad leiden o.a. door het gebied op de hoek Eemsteynstraat en Dubbeldamse Weg wat de bewoners als hinderlijk ervaren.
- Sociale veiligheid: mensen voelen zich in het hele gebied niet veilig m.n. na de schooluren als het hele gebied uitgestorven is en daardoor ook geen sociale controle gewaarborgd is. Erna weet van moeders met kinderen die naar de basisschool toe om het gebied van het Leerpark lopen. Groenvoorzieningen: door dichte begroeiing op het Prof. Gunningplein en op diverse paadjes, bijvoorbeeld het paadje tussen de Prof. Kohnstammalaan en de Romboutslaand, slechte zichtbaarheid, slechte surveilleerbaarheid en daarom gevoelens van onveiligheid. De verlichting is in het hele gebied onvoldoende. Hoge bebouwing zonder bewoners schept anonimiteit.
- Woonwagengewoners: heeft ze een positief beeld van. Er is nooit iets gemeld waar een van de woonwagengewoners de dader was.
- Scholen: duidelijke afspraken over normen, waarden en vooral gedragscode zijn noodzakelijk. Een overlegorgaan van de directeuren of concierges kan regelen en sancties vastleggen, cases doorpraten en elkaar wederzijds steunen. Scholen die meer dan gemiddeld voor overlast zorgen, wilde ze eerst niet noemen. Heel vaag noemde ze later de Anne de Vriesschool en de CSD scholen aan het Prof. Gunningplein.
- Algemene indruk
Problemen die hier in het Leerpark spelen vind je elders in Dordrecht ook.
- Suggesties ter bevordering van de veiligheid:
 - Kappen van bosschages en opkronen van bomen op de Prof. Gunningplein en het speelplein ten noorden van de Prof. Gunningplein.
 - Duidelijke afspraken tussen de scholen onderling over reglementen: gedragscode (handhaving van bepalingen tegen vuil op de grond werpen, uitschelden onderling); wel of niet wapens/messen op school; sancties en bindende afspraken met de politie (binnen het haalbare).
 - In de pauzes en vrije uren de leerlingen aan het schoolterrein binden. Daarvoor moet men hun iets bieden: verkoop van snoep etc. en vertoevingsmogelijkheden.
 - JOP's zonder ruiten in de buurt (dan worden deze ook niet ingegooid) maar met blinde muren. Op het Prof. Gunningplein een overkapping bouwen.
 - Bescherming tegen graffiti: klimop.
 - Geen hoekjes en vooral op het Prof. Gunningplein geen bobbels en struiken.
 - Potentiële doelwitten, zoals computers op de eerste verdieping plaatsen.
 - Het Leerpark moet goed bereikbaar zijn voor fiets- en voetverkeer.
 - Er moeten meer bewaakte fietsenstallingen komen.

- Meer communicatie tussen het bestuur van de scholen. (Er bestaat geen communicatieplan.)

5 Verslag van interview met hoofd stadswachten

- Incidenten
Handel in drugs: op de Romboutslaan. Er moet een auto kunnen komen. Er wordt trouwens niet alleen in drugs gehandeld: "Er wordt van alles verkocht: van een reep chocola tot verdovende middelen." Als er surveillanten komen, rijden de auto's weg.
Vandalisme: overdag door rondhangende en zich verplaatsende (trekkende) jeugd en 's zondags na het voetbal door fans.
Andere incidenten en daders: daar heeft hij geen zicht op.
- Hangen
De jongeren hangen rond bij ingangen van scholen maar ook bij woongebouwen. Ze maken wel lawaai maar vertonen geen crimineel gedrag.
- Overlast door scholen
Dat is nauwelijks te traceren. Als het bepaalde scholen zijn dan waar kansarme jongeren zitten. Bijvoorbeeld de Da Vincischool voor techniek op de Romboutslaan.
- Protocol
De stadswachten houden contact met de scholen. Ze lopen bepaalde routes. Bij scholen die op hun route liggen lopen ze binnen en moeten een bepaalde code intikken. Dat is om contact te houden met de conciërge. Bovendien zien de scholieren de stadswachten ook geregeld binnenlopen.
De stadswachten werken proactief. De opdrachten voor surveillance-routes of contactopnames komen vanuit de politie. Jan Kop is dus ook politieman.
- Algemeen
Jan Kop is erg voor het Leerpark-idee. Met name het idee van een multifunctioneel centrum op of bij het Prof. Gunningplein spreekt hem aan. Zijn scenario is een multifunctioneel centrum met toezicht op het plein. Er moet een bureau van de stadswachten komen, spreekuur van de politie en 24 uur toezichthouders. De conciërges van de scholen moeten bij het centrum betrokken zijn. Ze kunnen zich bij problemen melden. Gezamenlijke trainingen voor bijvoorbeeld de adjunctdirecteuren schept ook gemeenschappelijkheid.
Kortom de stadswachten gáán voor het nieuwe Leerpark.
- Opinie
Volgens hem gaat de Insula scholengemeenschap weg omdat ze niet in een grote scholengemeenschap ten onder willen gaan. Het heeft volgens hem dus niets met een eventuele stijging van de criminaliteit te maken maar met hun religie en dat ze apart willen staan.

6 Verslag van interview met vertegenwoordiger van tennisvereniging DLTC

- Incidenten
Vandalisme: vanuit de Prof. Waterinklaan en vanuit het paadje ten zuiden van het tennispark worden stenen, blikken en vuilnis door scholieren op het terrein gegooit. Dit vindt tussen de middag plaats als de jongeren een lange pauze hebben. "Het is puur baldadigheid." Er is reeds met de scholen contact opgenomen, helaas zonder succes.
Fietsendiefstal, autodiefstal of gewelddelicten komen niet voor. Sinds de nieuwe beveiliging geïnstalleerd is wordt ook niet meer ingebroken.
Handel in drugs: op de Prof. Waterinklaan wordt overdag vanuit de auto handel gedreven. Dit is ook al aan de politie doorgegeven (maar die kan er niets aan doen.)
- Routes
Leden van de tennisvereniging komen meestal op de fiets via de Prof. Waterinklaan of de Montessorilaan. Kingma heeft nog nooit van een delict op deze routes gehoord. De routes zijn tot ca. 22.30 in gebruik. De tennisvereniging heeft ca. 400 leden. Per dag komen 30 à 40 mensen naar het terrein. Na zonsondergang verlaten circa 16 leden het terrein.
- Onveiligheidsgevoelens
Het gebied is niet prettig, met name bij donker, maar er is nog nooit iets gebeurd. Feitelijk is het heel veilig, hoewel het niet veilig voelt.
- Beslotenheid van het clubterrein
Het terrein van de tennisvereniging maakt een gesloten indruk: hoog hekwerk en bosschages beletten zicht op de straat. Volgens de heer Kingma wordt dat in de toekomst nog sterker. "In het kader van de nieuwe ontwikkelingen van het Leerpark gaan wij ons verder afzonderen."
- Verhuizing
Het bestuur van de tennisvereniging heeft een verhuizing in overweging genomen. Dat zou een zware keuze zijn omdat het tennispark al sinds 100 jaar op dezelfde plek gehuisvest is. In een gesprek met de gemeente hebben ze hun wens naar "een behoorlijke locatie" naar voren gebracht. Die wordt hun echter niet geboden. "Vrijwillig gaan wij niet weg. Er moet een andere locatie geboden worden en de verhuizing moet door de gemeente gedragen worden."
- Algemene indruk
De heer Kingma ervaart de overlast in het Leerpark als problematisch. Hij maakt zich zorgen over de komende ontwikkelingen. Met de toename van leerlingen verwacht hij ook een toename van overlast. Sterker nog: met de toename van een bepaald soort leerlingen, namelijk van het beroepsonderwijs, verwacht hij een meer dan proportionele stijging van overlast.

7 Verslag van interview met da Vinci college, directeur gebouwen

- Incidenten
Autodiefstal en -inbraken: in de verleden tijd werden autoradio's gestolen en banden lek gestoken. De laatste tijd valt het echter mee. Meestal wordt op eigen terrein geparkeerd. Dat is tamelijk veilig.
Fietsendiefstal: met afgesloten fietsenstallingen en CCTV worden nauwelijks fietsen gestolen.

- **Hangen**
 Ze proberen weinig tussenuren in het rooster op te nemen. De school heeft een streekfunctie. Zo valt te verwachten dat de scholieren na hun lesuren naar huis gaan en niet in het gebied blijven hangen.
 De kantine is goed gesorteerd. Er worden snoep, fris en ook warme snacks verkocht. Met de veranderde normen is nu meer behoefte aan patat. Dat verkoopt de school echter niet.
 Ruimte voor activiteiten is in en op het gebied van de scholen weinig. Er is wel de mogelijkheid om te voetballen en tafeltennis te spelen.
 Gemeenschappelijke activiteiten kunnen op het Prof. Gunningplein georganiseerd worden.
 Typische rondhangplekken zijn volgens De Jonge het Prof. Gunningplein, op de doorgaande routes en op het paadje langs de spoorlijn.
- **Maatregelen**
 Maatregelen bij overlast van scholieren worden door de conciërges uitgevoerd. Dit geldt echter alleen voor het terrein van de desbetreffende school. Buiten het terrein zijn de conciërges noch anderen actief. Het idee van Erna Flikkema, scholieren door bijvoorbeeld de conciërge laten afhalen, vindt hij niet realistisch. Het is moeilijk de scholieren uit elkaar te houden. "Ze hebben evenwel geen naamplaatje om". Bij forse overlast kan hij het zich echter wel voorstellen dat de scholieren door de eigen conciërge opgehaald worden.
 Een structureel overleg van de directies van de scholen (onder meer om de maatregelen en sancties af te stemmen) vindt hij een goed idee. De doelgroepen zijn natuurlijk heel verschillend, wat weer moeilijkheden kan opleveren bij het overleggen.
- **Algemene indruk**
 De heer De Jonge is 100% voor het idee van een open Leerpark. Hij ziet zich als motor achter het Leerpark-idee tegenover de gemeente.
- **Suggesties**
 Gemeenschappelijke activiteiten kunnen op het Prof. Gunningplein georganiseerd worden.
 Een structureel overleg van de directies van de scholen vindt hij een goed idee. De doelgroepen zijn natuurlijk heel verschillend, wat weer moeilijkheden kan opleveren bij het overleggen.

De Jonge schetst een scenario van het toekomstige Leerpark waar in het westen en het oosten van het plangebied twee stroken met onderwijsfuncties liggen en in het midden activiteiten. Het moet vooral worden voorkomen dat een 'onderwijsgetto' gaat ontstaan. Met name het uitsterven van het gebied 's avonds en in het weekeinde is een aandachtspunt. Extra voorzieningen geven meerwaarde aan het gebied, ook voor bewoners/omwonenden. De leefbaarheid van het Leerpark moet ook buiten schooltijden hoog zijn. Hij pleit dus voor het slopen van de school ten zuiden van het Prof. Gunningplein om in plaats daarvan een groot assortiment voorzieningen te bieden, bijvoorbeeld een restaurant, kantoortjes, fitnesscenter, boekenwinkel, caté, theater etc. De scholengroepen worden in zijn scenario ook ruimtelijk dicht bij elkaar getrokken.

8 Verslag van interview met decaan da Vinci College sector techniek en tevens bestuurslid protestants onderwijs Dordrecht (INSULA SCHOLEN-GROEP)

- Incidenten
Criminaliteit heb je overal en dus ook in het Leerpark. Volgens hem komen alle vormen van delicten en overlast die op de vragenlijst staan ook in het Leerpark voor. Als problematisch ziet hij de criminaliteit in het Leerpark nog niet: "Je went eraan. De criminaliteit is nog redelijk beheersbaar."
Fietsendiefstal: Sinds de CCTV bij de fietsenstalling is geïnstalleerd worden minder fietsen gestolen.
Kluizen: Scholieren kunnen in de school een kluisje huren om hun portemonnee en waardevolle dingen op te bergen. Maar ook hieruit wordt gestolen. De klusjes staan in de hal en zijn na het delict niet geforceerd. Of de daders een tweede sleutel hebben?
Joy-rijden is door de verkeersobstakels gelukkig niet meer mogelijk.
Dader in het algemeen: hij weet niet wie de daders zijn. Hij vermoedt dat het scholieren zijn. Sporters en omwonenden sluit hij uit. De woonwagendwoningbewoners wonen er pas een jaar, dus heeft hij daar nog geen oordeel over.
- Hangen
Bij de school hoort geen hangplek voor jongeren. De pauzes worden bewust kort gehouden en tussenuren vermeden. De scholieren gaan waar ze naar toe willen. Hij vermoedt naar een snackbar of de stad in. Onder de overkappingen van de woonflats op de hoek Prof. Waterinklaan Jan Ligthartlaan wordt rondgehangen.
- Sociale veiligheid
's Avonds hebben de mensen in het gebied volgens hem de meeste onveiligheidsgevoelens omdat het gebied uitgestorven is.
- Multicultureel centrum
Het idee studiehuis (multifunctioneel/multicultureel centrum) is bedoeld om leerlingen zelfstandig bezig te houden, maar dat moeten ze eerst leren. Als ze zelfstandig bezig zijn praat je ook niet meer over tussenuren. Maar kunnen de leerlingen dat wel aan, vraagt hij zich af. Het kan alleen lukken onder de voorwaarden dat ze goede onderwijsvoorzieningen ter beschikking hebben. En dat hebben ze nog niet. Met al de bezuinigen ziet hij dat ook niet zitten en dan is volgens hem ook het idee Leerpark tot struikelen gedoemd.
Wat wel een goed idee is, is het gezamenlijk gebruiken van (dure) apparatuur. Maar de MTS heeft reeds vrij dure apparaten en kan dus niet van een gemeenschappelijk aanschaf profiteren.
- Scholen
De Insulascholengroep gaat zich elders in Dordrecht vestigen. Het bestuur is bang voor een stijging van de criminaliteit door een nog grotere concentratie van leerlingen in het gebied. Een tweede reden dat de Insula weg gaat is de verouderde accommodatie. Of er moet vervangende nieuwbouw komen of ze moeten naar elders toe.
Van der Hoek heeft hevige kritiek op De Jonge (Da Vinci). Hij vindt de visie van De Jonge te rooskleurig en niet realistisch: "Het is een groene jongen. Helaas wordt het beleid niet op de werkvloer bepaald." Met het Leerpark-idee wordt "alles op één hoop gegooid." De zelfstandigheid moet echter blijven bestaan. Eén Da Vinci College in het gebied is groot genoeg. De hele Da Vinci groep moet niet naar het Leerpark verhuizen.

- **Algemene indruk**
Van der Hoek vindt het wel een positief teken dat de gemeente DSP heeft ingehuurd. Ze willen dus echt iets aan de veiligheid doen.
- **Suggesties**
 - Groepen van leerlingen kieskeurig kiezen. Niet alle groepen laten zich bij elkaar zetten. Zo past volgens hem de basisschool niet bij scholen waarop oudere leerlingen zitten en VBO-scholieren niet bij MTO-ers. De slechten beïnvloeden de goeden. Daarom is zijn advies ook: "Hou het VBO-gebeuren buiten het Leerpark." Met de korte opleidingen daalt het omgangsniveau. VBO'ers zijn onder meer veel allochtone jongeren die moeilijk aan de bak komen. Dat kan op de hele groep negatief uitwerken.
 - Het Leerpark is nu al een concentratie van leerlingen. Dat is niet goed. Als er nog meer leerlingen komen gaat het volgens hem achter uit. Dus is hij ook tegen het Dordse Leerpark-idee zoals dat in USA gepraktiseerd wordt en voor het Leerpark gepland is.
 - Als het Leerpark moet komen adviseert hij uit een grootschalig geheel kleine compartimenten te maken!
 - Leerkrachten moeten op het Leerpark-idee voorbereid zijn. De manier van opleiding gaat veranderen maar de leerkrachten blijven dezelfde. En niet iedereen is in staat mee te veranderen...Het heeft dus consequenties voor de docenten. Er moeten bijscholingen komen!
 - Een multifunctioneel centrum staat of valt met de leiding en begeleiding. Als het accent op sport of andere activiteiten ligt zou het kunnen lukken.
 - Een overlegorgaan van de directies van de scholen vindt hij zinvol.

9 **Verslag van interview met de heer Gruis, decaan Insula school Anne de Vries**

- **Incidenten**
Tasjesroof op de Dubbeldamse Weg; dat kunnen ook wel leerlingen van onze school geweest zijn.
Inbraak in woningen: 's winters komen de inbrekers via de bevroren gracht van achteren via de tuinen in de woningen.
Autovandalisme: op de Prof. Kohnstammalaan en Romboutslaan.
Insluipers: leerlingen proberen van achter op het terrein binnen te komen. Ze kijken dan waar iets te halen valt en komen 's nachts terug om in te breken. Of ze proberen meteen iets te jatten. Gelukkig zijn ze een kleine school. Vreemden worden meteen herkend en naar buiten gestuurd. Deze scholieren zijn volgens de heer Gruis van Da Vinci scholen afkomstig. Meestal zijn ze Turks of Marokkaans. Tegen inbraak helpt hoog hekwerk. Maar dat staat haaks op het idee van een open Leerpark.
Fietsendiefstal: nu CCTV in de fietsenstalling. Er wordt minder gestolen.
Wapens op school: zijn ten strengste verboden.
Vechtpartijen: op het Prof. Gunningplein en op de Romboutslaan (achter de school) onder scholieren.
Drugs: In het verleden werden nogal wat drugs gebruikt op school. Nu is dat wat minder. De handel werd toen vanuit auto's bedreven. Je kon dan tijdens de pauze de auto's op straat zien staan.
Joyriding: nu nauwelijks een probleem dankzij de verkeersobstakels.
Daders: scholieren en anderen. Van de woonwagendbewoners hebben ze geen last.
- **Hangen**
Bij slecht weer gaan de leerlingen onder het afdak van woningen rondhangen.

Samenscholingen op de hoek Romboutslaan/Montessorilaan.
Rondhangen op schoolterrein: Er is wel een schoolplein en een kantine maar met beperkte ruimte. In de kantine staat een automaat met snoep en limonade. Maar het assortiment is beperkt.

- Onveilige plekken
Volgens de heer Gruis is de hele wijk onveilig. Mensen voelen zich dus overal onveilig. Met name als het donker is, dan is het unheimisch (onprettig). Bijzonder onveilig zijn de zijpaadjes.
Nu is er nog een cursus 's avonds op de school, maar dat stopt na de zomervakantie. De reden daarvoor is puur financieel.
- Algemene indruk
De heer Gruis is niet zo enthousiast om mee te werken of aan het Leerpark-idee, zo als het gepland wordt, te participeren. Volgens hem levert een sterke concentratie van een groep (scholieren dus) een stijging van criminaliteit op. De Insula scholengroep verhuist over ca. vier jaar.
- Suggesties
 - Laat de pauzes van de scholen niet overlappen. Dan ontstaan geen samenscholingen en de slechte invloed van een bepaalde groep scholieren wordt dan niet naar andere scholieren overgebracht.
 - Als hij iets zou kunnen verbeteren zou hij de verkeersveiligheid aanpakken en de controle door toezichthouders versterken.
 - De cursus 'omgaan met agressie' van de gemeente beviel goed.
 - Een nauwe samenwerking van scholen, bewoners en instanties is een goed idee, maar hoe werkt dat in de praktijk?

Bijlage 4 Herinrichtingswensen van bewoners en gebruikers van het Leerpark

Een belangrijke vraag in het interview betreft de wensen die de bewoners en gebruikers hebben met betrekking tot de herinrichting van het Leerpark. In deze bijlage worden de suggesties per (groep) geïnterviewde(n) besproken. Deze suggesties zijn meegewogen in de conclusies en aanbevelingen van dit onderzoek (paragraaf 3.8).

Suggesties van bewoners

- Belangrijk is dat er hangplekken voor jongeren worden gecreëerd, waar ze zelf graag vertoeven en die ze uit de woonwijken in het Leerpark houdt. Als voorbeeld hiervan wordt de 'illegale kooi' genoemd, een schuurtje bij het Wartburgcollege waar de jeugd graag rondhangt. De heuvels op het Gunningplein blijken vanuit dit opzicht ook zeer gewenst, omdat de jeugd daartussen goed kan hangen, zonder overlast te veroorzaken. Bij het plaatsen van eventuele nieuwe kunstobjecten dient de functionaliteit dan ook in de gaten te worden gehouden. Verder wordt gesuggereerd om een hangplek te maken waar de jeugd tevens kan sporten (zien en gezien worden).
- Bij het creëren van voorzieningen moeten de consequenties voor (de gevolgde routes door) het Leerpark goed in het oog worden gehouden. Wanneer bijvoorbeeld ten zuiden van het Leerpark een parkeerplaats wordt aangelegd, heeft dit consequenties voor de (overlast van) auto-routes in de buurt. Hetzelfde geldt voor betaald parkeren. Dit leidt meestal tot meer parkeeroverlast in de aanpalende buurten. Vanuit dit oogpunt bestaat er ook zorg voor het autoluw maken van het Leerpark. Als er flexibele afsluiting komt willen bewoners graag sleutels/magneetkaarten om op eenvoudige wijze in het Leerpark te kunnen komen.
- Het zou wenselijk zijn indien de bewoners mee zouden kunnen liften met de bussluis. De technische/organisatorische haalbaarheid is twijfelachtig.
- Het zou fijn zijn indien er een politiepost in de buurt zou kunnen worden opgenomen.
- Tot slot wordt opgemerkt dat de bussen in de spits dermate vol scholieren zitten, dat er voor buurtbewoners vaak geen plaats meer is.

Suggesties van vertegenwoordigers van de scholen

- Meer structureel overleg tussen de scholen.
- Het organiseren van gemeenschappelijke activiteiten op het Prof. Gunningplein. Eén respondent schetst een scenario van het toekomstige Leerpark waarbij in het westen en het oosten van het plangebied twee stroken met onderwijsvoorzieningen gesitueerd zijn en in het midden een strook met een groot aantal voorzieningen, zoals een restaurant, kantoortjes, een fitnesscentrum, een boekenwinkel, een café, een theater etc. Deze extra voorzieningen geven meerwaarde aan het gebied, ook voor bewoners/omwonenden.
- Scholen schaffen dure apparatuur gemeenschappelijk aan.
- Een aantal scholen wil dichter bij elkaar zitten. Dat is met name bij de gebouwen van de Da Vincischolen-groep het geval. Maar ook de Ds. J. Bogermanschool en het Schippersinternaat hebben een voorkeur voor een locatie naast elkaar aan de rand van het Leerpark⁷.

Noot 7 Bron: 'Aanzet voor een Concept beheerplan Leerpark Dordrecht'

- Laat de pauzes van de scholen niet overlappen. Dan ontstaan geen samenscholingen en de slechte invloed van een bepaalde groep scholieren wordt niet naar andere scholieren overgebracht.
- Cursussen voor onderwijzend personeel laten voortduren om het saamhorigheidsgevoel te versterken. Als positief voorbeeld wordt de cursus 'omgaan met agressie', georganiseerd door de gemeente, genoemd.

Suggesties van stadswachten en politie

Algemene suggesties

- In een multifunctioneel centrum op het Prof. Gunningplein zou een bureau van de stadswachten moeten komen. Van dit centrum uit houden de stadswachten 24 uur toezicht op het gebied. De politie houdt daar spreekuur, conciërges van de scholen worden bij dit multifunctionele centrum betrokken. Verder worden in dit centrum activiteiten voor jongeren georganiseerd, waarbij het accent op sportieve activiteiten ligt.
- Het Leerpark moet goed bereikbaar zijn voor fiets- en voetverkeer.

Voor de scholen

- Meer communicatie tussen de scholen. Opzetten van een communicatieplan.
- Duidelijke afspraken tussen de scholen over reglementen en gedragscodes (vuil op de grond werpen; uitschelden onderling; wel of niet wapens/messen op school; sancties en bindende afspraken met de politie).
- Gezamenlijke trainingen voor de leiding van de scholen schept gemeenschapszin.
- Leerkrachten moeten goed over het functioneren van het Leerpark-idee (Learning & Leisure) worden voorgelicht.
- In de pauzes en vrije uren de leerlingen aan het schoolterrein binden, om te zorgen dat ze niet uitzwermen. Daarvoor moet men ze iets bieden: verkoop van snoep etc. en de mogelijkheid tot vertoeven.

Ruimtelijke aanpassingen

- Kappen van bosschages en opkronen van bomen op het Prof. Gunningplein en het speelplein ten noorden van het Prof. Gunningplein.
- JOP's zonder ruiten in de buurt (dan worden deze ook niet ingegooid). Op het Prof. Gunningplein worden faciliteiten aangebracht waardoor jongeren legaal 'droog' kunnen rondhangen.
- Bescherming tegen graffiti: klimop.
- Geen hoekjes en vooral op het Prof. Gunningplein geen heuvels en dichte struikbeplanting.
- Potentiële doelwitten, zoals computers, op de eerste verdieping plaatsen.
- Meer bewaakte fietsenstallingen.

Naast de suggesties kwamen vanuit de decanen ook aandachtspunten naar boven.

- Er moet worden voorkomen dat in het Leerpark een 'onderwijsgetto' ontstaat. Met name het uitsterven van het gebied 's avonds en in het weekeinde is een aandachtspunt. De leefbaarheid van het Leerpark zou ook buiten schooltijden hoog moeten/kunnen zijn.
- Kunnen de leerlingen het Leerparkidee wel aan, vraagt een geïnterviewde zich af. De scholieren moeten zelfstandig bezig zijn. Dit kan alleen lukken onder de voorwaarde dat ze goede onderwijsvoorzieningen ter beschikking hebben.
- Groepen van leerlingen met zorg kiezen. Niet alle groepen laten zich bij elkaar zetten. Zo past volgens de geïnterviewde de basisschool niet bij scholen waarop oudere leerlingen zitten en VBO-scholieren niet bij MTO's. De slechten beïnvloeden de goeden.

Daarom is zijn advies: "Houd het VBO buiten het Leerpark. Met de korte opleidingen daalt het omgangsniveau". "VBO'ers zijn vaak allochtone jongeren die moeilijk aan de bak komen. Dat kan op de hele groep negatief uitwerken."

Prof. Kohnstammlaan

Ook de uitstraling van deze laan maakt in de middag door de beslotenheid van de schoolgebouwen een desolate indruk.

Bijlage 5 Veiligheidsbeeld aan de hand van observaties

Er is op verschillende tijdstippen⁸ in het plangebied en studiegebied van het Leerpark geschouwd. De uitkomsten van deze observaties zijn in kaart gebracht (zie losse bijlage). Hier volgt een korte tekstuele weergave van de bevindingen uitgesplitst naar locatie en tijdstip. Het schouwgebied is hierbij in partjes opgedeeld, te weten; woonwagencentrum, Dubbeldamse weg, Romboutslaan, Prof. Kohnstammalaan, Prof. Gunningplein, Jan Ligthartlaan, Prof. Waterinklaan/Maria Montessorilaan en het pad parallel aan het spoor en de Montessorilaan. Omdat het rondhangen van jongeren vaak voor overlast en sociale onveiligheid leidt is hieraan een alinea gewijd onafhankelijk van de op zich genoemde stukjes van het onderzoeksgebied.

1 Overdag

Hangen

Vroeg in de middag staan overal groepen scholieren. Het liefst hangen ze voor een school. Meestal is het hun eigen school. Het Prof. Gunningplein is bijzonder geschikt voor het rondhangen. Hier zitten de scholieren op de heuvels. Het is een gezellig gezelschap zonder bedreigende uitstraling. Op de Romboutslaan wordt graag in de buurt van de twee kleine paadjes rondgehangen. Het ene paadje leidt naar het woonwagenterrein en het andere naar het Prof. Gunningplein. De scholieren staan in groepen bij het begin van het pad. In het zuiden van de Romboutslaan voor de Dubbeldamse weg is een extra hangplek. Bij de twee bushaltes van de Prof. Waterinklaan staat een aantal jongeren. Het is niet duidelijk of ze rondhangen of op de bus wachten. Op de paden tussen de huizen en op het speelterrein hangen tussen de middag geen jongeren rond.

Woonwagencentrum

Het woonwagencentrum maakt in de middag een verlaten, afgesloten indruk. Vanuit het pad dat van de Romboutslaan naar het centrum leidt is het pleintje in het midden van het terrein zichtbaar. De route via dit paadje vanuit de Romboutslaan wordt als wandelpad weinig benut. Wel wordt het illegaal als fietspad gebruikt en daar is het weer niet op ontworpen.

Dubbeldamse weg

Op deze route wordt 's middags veel gefietst en nauwelijks gewandeld. De sociale controle door medefietsers is groot. Hoewel het gedeelte van de route voor de N3 langs het woonwagenterrein leidt, lijkt van de bewoners geen sociale controle te verwachten. Daarvoor is het terrein veel te weinig naar buiten gericht. Andere woongebouwen zijn niet in de buurt en het lawaai van de N3 geeft een onveilig gevoel. Dat zou onder meer de reden kunnen zijn waarom er nauwelijks voetgangers zijn. Deze route wordt na zonsondergang nauwelijks gebruikt.

Het westelijke gedeelte van de Dubbeldamse weg kent woonbebouwing aan beide kanten. Het oogt als een gemeenschappelijk buurtje.

Romboutslaan

Rond het opslagterrein is overdag geen mens te bekennen. Na zonsondergang maakt het terrein een volledig uitgestorven indruk.

In de bocht bij het opslagterrein staan twee 'fietskooien'. Hoogstwaarschijnlijk

Noot 8 21 april (16.30-19.00 uur); 11 mei (12.00-16.00 uur); 13 mei (14.00-17.00 uur); 23 juni (19.00-21.00 uur).

schijnlijk zijn ze voor de veiligheid van fietsen gunstig (in 1995 een daling van fietsendiefstal) maar vanuit het oogpunt sociale veiligheid hebben ze een negatieve uitstraling. Het versterkt het gevoel van geslotenheid dat van de schoolgebouwen uitgaat. Schoolgebouwen zijn vaak op een afstand van enkele meters van de straat af gesitueerd. Ramen naar de straat toe zijn klein of achter bosschages verstopt. Er is geen contact tussen mensen op de straat en scholieren in de gebouwen. Dat geldt trouwens voor het gehele gebied met name voor de Romboutslaan. Sociale controle gaat overdag van de rondhangende scholieren uit, hetgeen door de bewoners niet als positief beleefd wordt. Na schooltijd is in het gebied nauwelijks iemand op straat. In het winterseizoen worden in het Da Vinci schoolgebouw op plaats waar de Romboutslaan de hoek omgaat door de week 's avonds cursussen gegeven. Daar concentreerde zich dan ook de avondactiviteit vooral door de weeks. Dit stopt evenwel na de zomer. De gebouwen niet goed te zien, laat staan dat er zicht op de scholieren in de gebouwen is. In deze laan zijn de ingangen van de scholen tegenover de Prof. Gunningplein wat dichterbij de straat dan in de Romboutslaan. Daardoor is het gevoel van sociale veiligheid iets beter dan in de Romboutslaan. Aan het noordelijke eind van de straat is het gevoel van sociale controle weer nihil en hetzelfde geldt voor de bocht naar de Jan Ligthartlaan.

Jan Ligthartlaan

Het gedeelte op de hoek Prof. Kohnstammilaan maakt in de middag een gesloten indruk: de ramen zijn niet zichtbaar, er is geen sociale controle, weinig mensen op straat en de ingangen van de gebouwen niet direct aan de straat. Hoewel aan het gedeelte richting Prof. Waterinklaan woningen zijn blijft de afgesloten indruk: geen zicht vanuit woningen en entrees van de scholen zijn niet aan de straat.

Prof. Waterinklaan/Maria Montessorilaan

Deze route wordt veel gebruikt, vergelijkbaar met de route via de Dubbel-damse weg. Maar ook hier is zelfs overdag het gevoel van weinig sociale controle met uitzondering van de medefietsers. Ook hier valt op dat er veel fietsers, maar weinig voetgangers te zien zijn.

Op de Prof. Waterinklaan is aan de oostelijke zijde woonbebouwing met weinig zicht op de straat. Door wachtende mensen bij de bushalte is sociale controle te verwachten. Dit geldt echter alleen overdag.

Op de scheidslijn tussen Prof. Waterinklaan en Montessorilaan is ten westen de Prof. Gunningplein gesitueerd en ten oosten het terrein van de tennisvereniging. Beide gebieden maken een gesloten indruk, dat wil zeggen dat geen contact met eventueel aanwezige mensen naar de straat toe plaatsvindt.

De Montessorilaan maakt overdag al een uitgestorven indruk: schoolgebouwen zijn niet bij de straat betrokken, laat staan dat zichtcontact tussen de scholieren in de gebouwen en de mensen op straat mogelijk is. Ter hoogte van de gemeentelijke opslagplaats wordt het helemaal erg. Hier beïnvloedt lawaai van de N3 en soms van de treinen het gevoel van onveiligheid. De N3 vormt een barrière naar de Overkampweg en daarmee naar het stadsdeel Sterrenburg en het park. De verkeerssituatie voor fietsers is zeer duidelijk, minder duidelijk zijn de verschillende keuzemogelijkheden van routes direct ten zuiden van de N3. Hier zou eenvoudige bebording soelaas kunnen bieden.

Pad parallel aan het spoor

Ten zuiden van het terrein van de tennisvereniging leidt een pad naar de spoorweg en verderop langs de spoorweg tot de Laan der Verenigde Naties. Dit pad is extreem onveilig: geen sociale controle, slecht wegdek (deels onregelmatig en modderig) en als een trein komt is er een oorverdovend lawaai daar het geluidsscherm daar niet meer doorloopt.

2 's Avonds

Cursussen

Voor een scholenverzamelgebied met betrekkelijk weinig andere functies is het opvallend druk in het gebied. Dit wordt mede veroorzaakt door de diverse cursussen en bijeenkomsten (al dan niet structureel die in met name de zuid-oosthoek van het terrein gehouden worden). Zo wordt er zowel gesport als cursus gegeven in Da Vinci Techniek, waarbij de cursisten een afgesloten parkeergelegenheid aan de kant van de Buitenschool hebben en de sporters op de openbare weg parkeren. Het leeuwendeel van de auto's staat dan voor de Schweitzerschool. Met de fiets komt niemand (uitgezonderd een paar vaders die kinderen bij de gym ophalen). Iedereen komt met eigen auto. De Beheerder (met Da Vinci T-shirt) verteld desgevraagd dat er toch regelmatig, ook in de zomer cursussen zijn en dat soms (op dagen zoals vandaag) er echt activiteit is tot een uur of 22.00 in het Leerpark. Alle cursussen beginnen zo tussen 19.00 en 20.00 en zijn zo rond die tijd afgelopen. De beheerder sluit keurig af als er een auto eerder weggaat. Er wordt toch vaak ingebroken en ook gedeald, maar dat geldt puur voor overdag. Sinds de paaltjes er zijn en de dealers klemgereden kunnen worden is de handel vanuit de auto afgenomen en komen ze met de fiets of snelle brommertjes. Overigens, aldus de beheerder, hebben de eerste slimmeriken reeds opgemerkt dat niet al te grote auto's tussen de palen door kunnen rijden. Uit eigen waarneming zag ik even later een kleine auto, Daihatsu Cuore tussen de palen doorrijden. De ruimte tussen de palen is 7 klinkers van 205 mm, dat is inclusief voegen goed voor 1500 mm (1.50 m) en de ruimte tussen de banden is minder dan zeven klinkers.

Andere scholen met avondactiviteit zijn:

- Albert Schweitzerschool;
- Da Vinci Zorg/Welzijn op huisnummers 6 en 8;
- De kerk Eljakim en de ruimte van muziekvereniging Jubal aan de Jan Lighthartlaan.

De andere scholen zijn hermetisch afgesloten (Insula CSD, Insula Anne de Vries) en in ieder geval verlaten.

Da Vinci levert dus een belangrijke bijdrage aan de uitstraling in de avonduren.

Rondje 'Gebruik'

Er wordt vooral met auto's gereden naar de avondactiviteit. De Romboutslaan is verreweg de belangrijkste aanvoerroute. Vooral vanaf de Montessorilaan en in mindere mate vanaf de Dubbeldamse weg. Dat het afsluiten van het gebied met paaltjes en bussluizen niet iedereen welgevallig is blijkt uit het feit dat tot drie keer toe mensen de weg vroegen naar een locatie van Da Vinci waar op de betreffende avond een bijeenkomst was. De benummering van de gebouwen laat te wensen over en ook de bereikbaarheid is moeilijk.

Gefietst wordt er vooral over de Montessorilaan/Waterinklaan. Dat gaat tot vrij laat door. Opvallend druk is het op het fietspad (verlengde Dubbeldamse weg) naar het tunneltje. Maar dit duurt slechts tot een uur of acht. Daarna wordt het ineens onbehaaglijk. Tegen negenen rondfietsen levert nauwelijks waarnemingen meer op. In ieder geval geen vrouwen meer op straat.

Honden worden spaarzaam uitgelaten in het Leerpark. Twee vrouwen samen laten de hond uit op de Romboutslaan. Ook een blokje rond het Philipsblok behoort tot de mogelijkheden. Verder is het angstvallig rustig. In het woonwagencentrum zitten een paar mensen op het 'pleintje' in hun buurtje. Af en toe klinkt er geluid van de tennisbanen. Maar contact vanaf de weg is er niet. Bij het schippersinternaat speelt een aantal kinderen op de openbare weg. Het pad tussen spoor en de scholen aan de Montessori-laan is verlaten. Eng is het er niet want je verwacht er niemand.

Rondje 'Gelegenheid'

Er valt de hele periode weinig te beleven in en om het Leerpark. Tot drie keer toe zijn er koppels van telkens twee rondhangende jongens gezien. Eén duo kwam uit de semi-publieke ruimten tussen het Wartburg college en Mavo De Stek. Vermoedelijk hadden ze enkel een jointje gerookt. Ook elders in het gebied werd gecruised door duo's. Op het Gunningplein werd gehangen, waarna later uitgezwermd wordt naar de sporthal. Niet bedreigend, maar het kan door een passant als onraad worden gezien. Veel pleinen rond de scholen zijn 's avonds toegankelijk. Met name het gebied tussen Wartburgcollege en Bogermanschool is een potentieel eldorado voor inbrekers, vandalen en brandstichters. Een overvolle container met fikbaar materiaal in een nis bij de Bogermanschool nodigt bijna uit tot brandstichting. Maar er gebeurt weinig. Bij de bussluis lift een personenauto (van gemeentewerken) mee met een taxi.

Opvallend is nu ook weer hoe groen en zwaarbeplant het terrein is. Met name het openbaar pad tussen de Anne de Vriesschool en het Da Vinci is erg duister en somber. Ook elders is het erg groen, maar dat zijn geen toegankelijke gebieden. Het groen schermt ook goed af (Albert Schweitzer/Dordtse Bovenschool). Alleen curieus dat net op de hoek een opening is waardoor ongewenst bezoek toch uit het zicht op het grasveld voor de lokalen kan komen (bij een vorige dagschouw waren ze net een nieuwe ruit aan het stellen op deze plek). Zie ook toegankelijkheidskaart. Opvallend is het dat op sommige plekken het zwerfvuil erg pregnant aanwezig is. Een plek die er(niet alleen tijdens deze schouw) uitspringt is de Romboutsstraat ter hoogte van de paaltjes (Buitenschool). Aan weerszijden van de palen is een zone met veel troep. Ook het pad tussen Da Vinci en Anne de Vries is onverzorgd. De graffiti bij de laatste school draagt nog eens bij aan het unheimische gevoel.

Buiten het plangebied is er weinig leven in de wijk. In het Land van Valk is bij opname de uitstraling rond het Eemsteynplein niet geweldig. Veel dichtgetimmerde huizen en een heel andere uitstraling dan de meer uitnodigende buurt opgehangen rond de Werkenmondestraat. Maar er wordt aan de uitstraling gewerkt.

Bijlage 6 Literatuuropgave

- Naar een haalbare Criminaliteits Effect Rapportage, Van Dijk, van Soomeren en Partners, 1994 in opdracht van het ministerie van Justitie.
- Profiel van de Wijken. Een beschrijving in woord en getal van ontwikkelingen in het jaar 1994 in de wijkbeheergebieden in Dordrecht. Bureau voor Onderzoek en Statistiek (SGB), Augustus 1995.
- Veilig in Dordrecht. Sociaal Geografisch Bureau gemeente Dordrecht, 1996
- Profiel van de Wijken. Een beschrijving in woord en getal van ontwikkelingen in het jaar 1995 in de wijkbeheergebieden in Dordrecht. Bureau voor Onderzoek en Statistiek (SGB), September 1996.
- Wijk schetsen van de wijkbeheergebieden in Dordrecht. Wijkbeheer Dordrecht, 1996.
- Module 5 Veiligheid van Schoolgebouw en -schoolomgeving, checklist onderdeel uitmakend van "Veilig op school". Amsterdams Samenwerkingsverband Veilig op School (ASVOS), najaar 1996
- Profiel van de Wijken. Een beschrijving in woord en getal van ontwikkelingen in het jaar 1996 in de wijkbeheergebieden in Dordrecht. Bureau voor Onderzoek en Statistiek (SGB), Augustus 1997.
- Leerpark Dordrecht, een concept om enthousiast voor te worden. M.J. Hoefijzers, november 1997
- Startnotitie Veiligheid Effect Rapportage Leerpark, Van Dijk, Van Soomeren en Partners, april 1998
- Symposiummap School voor de eenentwintigste eeuw samengesteld door bureau Office for Metropolitan Architecture (OMA), mei 1998
- De stedenbouwkundige opgave Leerpark/programma Leerpark Projectleider Leerpark, P. Bekkers, juni 1998
- Werkplan Leerpark Land van Valk Projectleider Leerpark, P. Bekkers, juni 1998
- Aanzet voor een Concept Beheerplan Leerpark Dordrecht Coördinator wijkbeheer Reeland, mevr. S. Laaper versie 9.6. 1998
- BPS-gegevens Leerpark Reeland - Dordrecht. Uitdraai van de politie Zuid-Holland-Zuid, 1998.